

LΞ A MATIU NA SΞB A YESU 'YΞR NΞC

I A Yesu Kırısono sãakpämïne nı nyã, wu yin a Nãa David nı Abraham bal po, **II** Abraham le ı Isaakı sãa, ka Isaakı mı ı Jekob sãa, ka Jekob mı dõc ı Juda sãa nı a wu yeeer, **III** ka Juda mı ı Perejı nı Jera sãa, ka ba ma di Tamar, nı Perejı na ı Hejoron sãa, ka Hejoron mı ı Aram sãa, **IV** ka Aram mı ı Aminadab sãa, ka Aminadab mı ı Nason sãa, ka Nason mı ı Salmon sãa, **V** ka Salmon mı ı Boajı sãa, ka a wu ma di Worahab, ka Boajı mı ı Obed sãa, a wu ma le Wøruf, ka Obed mı ı Jesı sãa, **VI** ka Jesı mı ı a Nãa David sãa. David le ı a Solomon sãa, ka a wu ma dõc ı a Yurıya poço. **VII** Ka a Solomon mı ı Worehobom sãa, ka Worehobom mı ı Abija sãa, ka Abija mı ı Asa sãa, **VIII** ka Asa mı ı Jehosafatı sãa, ka a Jehosafatı mı ı Jehoram sãa, ka Jehoram mı ı Yujiya sãa, **IX** ka Yujiya mı ı Jotam sãa, ka Jotam mı ı Ahajı sãa, ka Ahajı mı ı Hejıkiya sãa, **X** ka Hejıkiya mı ı Manase sãa, ka Manase mı ı Amón sãa, ka Amón mı ı Josiya sãa, **XI** ka Josiya mı ı Jekoniya sãa, nı a wu yeeer a sõc 'lç ban bar a ba tẽe tı chen tı kpıere Babilon tẽe. **XII** Ban wa tı be a Babilon tẽe po, Jekoniya le ı a Sealtiel sãa, ka Sealtiel ı Jerubabel sãa, **XIII** ka Jerubabel mı ı Abiud sãa, ka Abiud mı ı Eliyakim sãa, ka Eliyakim mı ı Ajor sãa, **XIV** ka Ajor mı ı Jadok sãa, ka Jadok mı ı Achim sãa, ka Achim mı ı Eliud sãa, **XV** ka Eliud mı ı Elyajar sãa, ka Elyajar mı

ι Matan sāa, ka Matan mī ι Jekōb sāa, [XVI](#) Jekōb mī le ι a Josefū sāa na ι Meeer sūre 'lō le ι a Yesu ma, a Yesu nyā le ι a Ni-iraa.

[XVII](#) An yi Abraham tī ta a Nāa David, a Yesu sāakpāmīne ι naa pie nī anaar, an yi Nāa David tī tān a sōo 'lō a ba dōdōmōsī na nyōr ba chiin a Babilon wer pō ba mī ι naa pie nī anaar, an le yi a ba gbāgbaar ifō a Babilon wer pō tī tān a Ni-iraa a ba mī ι pie nī anaar.

[XVIII](#) Nītō le a Yesu Kīrusīto dōofu yele tu. A wō ma Meeer ḥmaan na Josefū baraa tiche baa kul taa sere ε, ka Nāaŋmīn Sīe vē ka wō tara pōo.

[XIX](#) A wō baraa Josefū na ι nītor jūu, ba buorō ika wō su wō vī nyōcō pō ε, ka wō tīer ika wō sool bar wō jaa jomm.

[XX](#) Wōn wa tīer a yele nyā maalfū, ka a Nāaŋmīn malaka wa a wō sē jān pō wa 'yer, "Josefū, David bie, ta joro dābās ika fu de a Meeer ka wō ι a fu pōcō ε, a bie na be a wō pōom yin a Nāaŋmīn Sīe kpēcō pō. [XXI](#) Wōn dōcōn dabile ka fu na buorō a wō yuor Yesu, 'lō le na faa a wō nībē yin a ba yeldēbe pō."

[XXII](#) Anyā a jaa ι naa ka a wiil a sī Soro 'yerbie wōn dōcō 'yer tu a wō 'ye'yerε pō ι yelmāε,

[XXIII](#) "Nyē a pōcōsaribile na tara na pōcō dōcō dabile, ban 'yōcō a wō yuor Emanuwel," (*Isaiya 7:14*) a par le, Nāaŋmīn ben a sī sē.

[XXIV](#) Josefū na wa jēc a gōcō pō, wō in a le jaa a Nāaŋmīn malaka na 'yer ika wō ι. Ka wō de a Meeer ka wō ι a wō pōcō, [XXV](#) tiche baa lōcō sōcō ε, tī tān a sōo 'lō wōn dōcō a dabile, na wō 'yōcō a wō yuor Yesu.

II

I Yesu ban wa dōcō Betilehem tēe a Judiya paal pō a Nāa Herōd sōo, yē dēme yin be a Jerusalem sapar wa, **II** na ba wa sōo, “Nyine le a bie be ban dōcō ka wō i a Juu nībe nāa? Si nyē naa a wō ḥmerbir a sapar ika si wa puor wō.”

III A Nāa Herōd na wa wō a le wō puō sōo naa, ka Jerusalem nīyōo puur mī sōo, **IV** be le wō buol a Juu nībe bōrlo nībere nī a nee wiwiilbe suur buorō ika wō bōcō a jie 'lō ban na dōcō a Nī-iraan. **V** Ka ba 'yer ku wō, “Betilehem na be Judiya, le le a Nāaŋmūn 'ye'yere dōcō seb bin, **VI** ‘Fōo Betilehem na be a Judiya paal pō, fōo le i jaa puurbile a Juda kpāen dēme pō, fu pō le a kpēcō suō na yi kaara a n nībe Isīral.’” (*Mika 5:2*)

VII Be le ka Herōd sōo buol a yē dēme bala suur ba a sōo 'lō a ḥmerbir na pur wa. **VIII** Be le wō tara ba chiin Betilehem tī 'yer, “Yi chen tī yōbō a bie kaa ne ne, yin wa nyē wō yi lieb wa 'yer ku ma ka n mī chen tī puor wō.”

IX Ban wa chēl a nāa 'yer baar, ba yin lo a sōr chiine, a ḥmerbir 'lō ban nyē a sapar de ban nie tī ara a jie 'lō a bie na be. **X** Ban wa nyē ka a ḥmerbir ara nōō kpē ban yōo jaa. **XI** Ban kpē a yir pō, ba nyēn a bie nī a wō ma Mēer, na ba gbur dumo puor wō. Be le ba tū a ba wōur pō ir kōfusi na i selma, nyinyibī kāa nyūu nōō nī kānyūu ala ban bōcō sīmura ku wō. **XII** Tīchē Nāaŋmūn dōcō kpāa ba a jān pō, ika ba ta le lieb chen a Nāa Herōd sē ε, ka ba tu jiyuo kul a ba tēe.

XIII A yē bōcōnbo na wa chen baar, a Nāaŋmūn malaka wan Josefū sē jān pō wa 'yer ku wō, “Vaa

ir 'mōo a bie nī a wō ma, na fō jo chiin be Ijipitī wer pō, na fō tī be a be wa tī tān a sōo 'lō in na 'yer kō fō, bojūu a Hērōd nī a wō nībe buōrō na a bie kōfō."

XIV Ka a Josefū ir 'mōo a bie nī a wō ma a tāsōo bāin jo chiin be a Ijipitī. **XV** Be lē wō tī jāne tī tān a sōo 'lō a Nāa Hērōd na wa kpi. A yelsı anyā i naa lē ka a na i yelmāe ıka a lē a sī Soro 'ye'yere na dōo 'yer ıka, "Ijipitī pō le in buōl a n bie yin." *(Hosea 11:1)*

XVI A Nāa Hērōd na wa bōon ıka a yē dēme banyā na yi a sapar bel wō naa a suur kpe wō a wō 'yer kō a wō sojası ıka ba chen tī kō dabile jaa na be a Betilehem na ta yuom ayi bīna ba ta serē ε, yi a sōo 'lō jaa wun suur bōon yi a yē bōonbō sē.

XVII A lē jaa a Nāanjmın 'ye'yere Jeremiya na dōo 'yer i yelmāe, **XVIII** "Ba wōn kōkōr be a Wurama tēe pō, kōyiel nī wuur kpāen, Wurachel le kōnō a wō bibiir 'yōo. Ba kpi na, waa lē buōrō 'maalfū ε bojūu baa lē chēne go ε." *(Jeremiya 31:15)*

XIX Hērōd na wa kpi, Nāanjmın malaka wan Josefū sē be a Ijipitī jān pō wa 'yer, **XX** "Vaa ir 'mōo a bie nī a wō ma na fō chiin a Isūral wer pō, a bala na dōo buōrō a bie kōfō kpi naa."

XXI Josefū vaan ir 'mōo a bie nī a wō ma chiin a Isūral wer pō. **XXII** Tīche wun wa wō ıka Archelaus le di a nāa a Judiya a wō sāa kūu puor, wō joro na dābāe ıka wō le chen a be. Ka a Nāanjmın wa kpāa wō a jān pō ıka wō chen be Galilee paal pō. **XXIII** Be lē wō chen Najareti tī kpiere a be, ka a lē Nāanjmın 'ye'yere na dōo 'yer i yelmāe, "Ban buōl wō naa Najareti nīre."

III

I Sőc kőc le a Jœon kősuor mœvelo a Judiya mœgőc pœ **II** 'yere, "Yi lœb a yi befo, a Nääajmün nääalöv ta na." **III** Jœon nyä 'yer le a Nääajmün 'ye'yer Isaiya dőc 'yer a wœ 'yer, "Kökör kőc le gőnö 'yere be a mœgőc pœ, chœcr a sî Soro sœr, maal a wœ sœbie ka a tor." *(Isaiya 40:3)*

IV Nyœoma kœolv fuu le Jœon ma su tî de gän a lün a sîe. Soor ni sükäa le i a wœ bœdiir. **V** Niycœ yin a Jerusalem ni Judiya chiine a wœ së ni a bala na yi a Jordan man koor. **VI** Ba woro naa a ba yeldëbe tî wœ suoro ba a Nääajmün kőc be a Jordan man pœ.

VII Jœon na wa nyœ a Faraseemine ni a Saduseemine na waara a Nääajmün kőc sofö jie, ka wœ 'yer ku ba, "Yin waa bibiir, an n 'yer ku yi ika yi jo yi a Nääajmün suur na waara mõ? **VIII** Yin vœ ka a yi le befo wiil ika yi lœb a yi tœer. **IX** Yi ta chene ñmara jir 'yöön yi mäe ika, 'Abraham le i a sî sää e.' N 'yere na kœr yi ika Nääajmün na tœon maal a kusibe anyäna ka a lœb i a Abraham bibiir. **X** A 'lar dœl a tœ pœlem gu a ñmaafu, tœ jaa ba wa wœnö wœ sœn e ban ñmaa wœn lœb 'yöö bœu pœ.

XI "Maa 'lœ suoro yin ni kœc ka yi na lœb a yi befo, tiche nire ãsœc na tara kpœc gar ma ben a n puor waara, a wœ nafœcr gba ba see ika n tuo e. 'Lœ le na de a Nääajmün Sîe ni bœu son yi. **XII** A ñmayielaa ben a wœ nœu pœ, ka wœ na yiel a mœi a vafœ jie na wœ kpaar a bie 'yöö a boor pœ tî chœm a sœscœr ni bœu 'lœ na ba tara kpœinfœ bar."

XIII Yesu yin a be a Galilee chen a Jordan man po, ka a Jōon na tı so wu a kōo. **XIV** Jōon ba ta buōrō ika wu so wu ε, na wu 'yer fōo le sée ika fo so ma tiche ka fo le wa a n sē go?

XV Tiche ka Yesu 'yer ku wu, "Vē ka a i a le a pōpānyā, a vīel na ika si i a le jaa Nāaŋmın na buōrō." Ka Jōon sōo le a Yesu na 'yer.

XVI A le won wa so a Yesu a kōo baar, a wu yi a kōo po, a sōo 'lōnō le wu nyε a saaju na yuo a wu nyε a Nāaŋmın Sıe na kaara ḥmam kaar suu wa mar a Yesu ju. **XVII** Tı a kōkōr yi a Nāaŋmın sē a saaju 'yere, "A anyāna le i a n binōnāa ka a n 'yōo ma 'maa ni wu."

IV

I A Nāaŋmın Sıe tara na Yesu kpēn a mōgōo po, ka a tū tı beer wu kaa. **II** Waa di bon jaa ber ljaayi ni tāsōo gbulo ljaayi ε, ka kō kpe wu. **III** A 'yer ku wu, "Ala i fōo le a Nāaŋmın Bie, 'yer ku a kusibe a nyāna ka a l̄eb bōdiir."

IV Tiche ka Yesu 'yer ku wu, "A seb a Nāaŋmın gān po ika, bōdiir tēe kō tōo ko nire nyevor ε, tiche 'yerbir jaa na yi Nāaŋmın nee po." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 8:3*)

V A beer kaa sōo le tara won don a Jerusalem, tı wiil wu a puorfo jie na do gar a jaa, **VI** tı 'yer ku wu, "Ala i fōo le a Nāaŋmın Bie, o lo a tēe. A seb ika, won vēn ka a wu malakası gu fo na ba nyōo fo ni a ba nuur ka fu gber ku ḥme kusur ε." (*Yiel Gān 91:11, 12*)

VII Ka a Yesu mī 'yer ku wu, "A mī seb a Nāaŋmın gān po ika, ta beer a yi Nāaŋmın kaa ε." (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:16*)

VIII A tui le tara wun don tōo ju ti wiil wu a nāa di jiir a jaa na be ka a wer po, na a bōvielsi le an be. **IX** Ka wu 'yer ku wu, "In ku fu naa anyāna a jaa, ala i fu gbur dumo puor ma."

X Yesu 'yer ku wu, "Fōu Satan nyā tōo yi be. A sēb a Nāaŋmūn gān po ika, a si Soro Nāaŋmūn tēe le a sēe ika yi puoro na yi tōnō koro a 'lo tēe." *(Mosesi Gāma Na Tu Anūu 6:13)*

XI A tui bar wun ti chen, tiche ka a Nāaŋmūn malakası wa sōu wu.

XII Yesu na wa wō ika ba nyōon Jōon na ba poō, wu chen Galilee. **XIII** Wu yin Najareti na wu ti kpierē be a Kapenahum a man nee be Jebulun ni Naftali wer po. **XIV** Ka a le jaa a Nāaŋmūn 'ye'yerē Isaiya na dōo 'yer i yelmāe, **XV** "Jebulun wer, Naftali wer, a man sōr a Jordan man gōon. Galilee be a nīyor na kpierē. **XVI** A nībe na dōo be libe po nyen chāa, nībe bala na ba dōo tara nyevur Nāaŋmūn po ε, nyen Nāaŋmūn chāa kpēe." *(Isaiya 9:1, 2)*

XVII A sōo 'lōnō Yesu piel na wu muɔlo 'yere, "Yi līeb a yi befu a saaju nāalōu ta na."

XVIII Yesu na wa de a Galilee man gogoro lana, wu nyen yeer ayi Simon ban buɔlo Pita ni a wu yebē Andiru na lōoro lōyaar 'yōonō a kōo po. Ba dōo i jānyōɔrbō. **XIX** Ka wu 'yer ku ba, "Yi turo ma, n vē naa ka yi nyōorō nībe 'yōonō a Nāaŋmūn nāalōu po." **XX** Ka ba tōo tāe a lōyaarsı bar ti na ba turo wu.

XXI Wun le yi a be chiine, wu le nyen yeer ayi, Jemesi na i Jebedee bidaba naa a wu yebē Jōon ka ba be a gboro po ni a ba sāa Jebedee, maala

a ba lɔyaarsı ka wu buɔl ba. **XXII** A ba tɔɔ tıε a gboro bar nı a ba sāa tı turo wu.

XXIII Yesu yɔn a Galilee wile ba a lɔɔfɔ jiir tı muɔlɔ a Nāaŋmın nāalɔɔ 'yer nɔɔ tı sāana nıre jaa baal. **XXIV** Ka a wo yele yaar a Siriya ka ba tara a baalsı ba jaa waan a wu s̄e, bala a baalsı nı āgān ɔbɔ na nyɔɔ, bala na tara a s̄idebe, banyā baal tāanaa na nyɔɔ nı gberfɔ jaa buɔrɔ, ka wu sāa a ba baalsı. **XXV** Nyɔɔ yin Galilee, nı Dekapolisi, nı Jerusaləm, nı Judiya nı a Jordan man ḡɔɔn wa turo wu.

V

I Yesu na wa nyε a niyɔɔ, wu don tɔɔ ju, wɔn wa tı jɛ̄ baar ka a wu poturbo wa a wu s̄e. **II** A wu piel wile ba 'yerε, **III** "Pɔpel le ku a yin banyāna na ba tara bon jaa ε, tı buɔrɔ le a Nāaŋmın na buɔrɔ. Yin le so a saaju nāalɔɔ. **IV** Pɔpel le ku a yin na kōnō, Nāaŋmın na 'maan a yi nyāa. **V** Pɔpel le ku a yin na siir a yi māe. Nāaŋmın na ku ban bon jaa na be a wer pɔ. **VI** Pɔpel le ku banyā kō nı kōnyūur na kpe yeltorsi jūu, ban tı naa. **VII** Pɔpel le ku yin banyā na kaara nıre nıbaal, Nāaŋmın mı na kāan a yi nıbaal. **VIII** Pɔpel le ku banyā na nō Nāaŋmın sıre, nı a ba nyāa wu jaa, bala le na nyε Nāaŋmın. **IX** Pɔpel le ku banyā na buɔrɔ nyā'maar, ban buɔlɔ ban Nāaŋmın bibiir. **X** Pɔpel le ku yin bala nıbe na ge yeltorsi jūu, yin le so a saaju nāalɔɔ.

XI "Pɔpel le ku yin a sɔɔ 'lɔ nıbe na turo yi, na ba gere yi, tı ɻmara jırsı 'yerε 'yer debe 'yɔɔnɔ yi, a maa jūu. **XII** Yi tara pɔpel, a yi s̄ayar b̄erma

naa a saaju, le nı wu ju le ba dő ge a Nāaŋmın 'ye'yerbe na dő be be.

XIII "Yı kaara fika nyaar a wer po, tiche a nyaar nőc wa baar, ḥmınne ban le i wu ka wu le nōmō go? A maa le tara tōnō ku bon jaa ε, ba ma kpaar bar ka nibe neere nı gbeε.

XIV "Yı kaara fika chāa a wer po. Yir ban me tő ju kő tőc sœl ε. **XV** Nire maa chom fätin de piε poč ε tiche wu ma bin a kuorgbe ju ku chaar yōc nire jaa a yir po. **XVI** Le nı wu ju mı le, yin le i chāa a yi taaba s̄, ka ba na nyε a yi tōvıelsı na ba pεε a yi Sāa Nāaŋmın na be a saaju.

XVII "Yı ta tıer ika n wan ika n wa sőc a nebinää bıı, a Nāaŋmın 'ye'yerbe wiilfu bar ε, n ba wa ika n wa sőc yaa bar ε, n wan ika n v̄ε ka a i yelmäε.

XVIII Yelmäε le n 'yere kuro yi, ika a saaju nı a wer ba wa baar ε, a sebir bile bō'yen gba kő ir a nebinää po ε, tı ta a le yele jaa na i yelmäε. **XIX** A le jūu, nire jaa wa sőc a nebinsı anyāna āsuɔ jaa tı wiil a wu taaba ka ba mı maala a le, na in a bile a saaju nāalōu po, tiche nyā jaa na maala tı wile bamıne ka ba mı maala a le, na in kp̄εε a saaju nāalōu po. **XX** N 'yere na kuro yi, a yi yeltorsi ba wa tı gar a nee wiwiilbe nı a Faraseemine ε, yin ba be na wa kpe a saaju nāalōu po ε.

XXI "Yı wōn ban dőc 'yer ku a sı sāakpämıne, 'Ta ku nire ε,' *(A Yifu Gān 20:13)* nire nyā na ku nire na nyen 'yer tōrfo. **XXII** Tiche n 'yere na kuro yi, ala i fu nyen na yebə suur, won nyen 'yer tōrfo, ala i fu tōn yebə na nyen 'yer tōrfo a nıbere niem, fōu wa 'yer nire ika, jol nyā, na kp̄en a būu dagel 'lɔ po.

XXIII “Ala wa i fu waara nı naa a fu kufu, a Nāaŋmın bɔɔr lofu jie na fu wa tıer to lka fōu nı a yεbe tara na 'yer, **XXIV** bar a fu bon a Nāaŋmın bɔɔr lofu jie tı lieb chen tı 'maal a fu yεbe tı pāa wa de a fu bon ku a Nāaŋmın.

XXV “An i yin nı a yi sān suo le chiine a 'yer tɔɔrfu jie, yi molo wu a sɔr pɔ, ka le ba le ε, won de yin 'yɔɔ a 'yer tɔɔrɔ nūn pɔ, ka wu de yi ku a nıpcɔraa ka wu mı pɔɔ yi bar. **XXVI** Ala be a le, faa be na wa yi ka fōu ba wa yab a sān baar ε.

XXVII “Yı dɔɔ wō ban 'yer lka ta gān nıre pɔɔ bıı surε ε. (*A Yifɔ Gān 20:14*) **XXVIII** Tıche n 'yere

na kurɔ yi, nıre nyā jaa na wa kaa pɔɔ jaa tāıı tı buɔrɔ na gān wu, a nıre 'lɔ gān wu naa a wu tıer pɔ. **XXIX** Ala i a fu nūsɔɔ nıbir vε naa ka fu i yelbier, 'loo wu bar, a fu āgān lōboor āsuɔ na ba be be ε, sa naa a fu āgān wu jaa na kpe būu pɔ.

XXX Ala i a fu nūsɔɔ nūn mı le vε ka fu i yelbier ε, ηmaa wu 'lɔ bar, a fu āgān lōboor āsuɔ na ba be be ε, sa naa a fu āgān wu jaa na kpe būu pɔ.

XXXI “A mı dɔɔ 'yer lka, nıre nyā jaa na tɔr a wu pɔɔ bar, wu ku wu a pɔɔ bar gān. (*Mosesi Gāma Na Tu Anū 24:1*) **XXXII** Tıche n 'yere na kurɔ yi lka, nıre nyā jaa na tɔr a wu pɔɔ bar, ala baa i wu sēne naa ε, vεn ku i sēsēne, nıre nyā jaa na kul a pɔɔ 'lɔ mı in sēsēne.

XXXIII “Yı mı le wōn ban dɔɔ 'yer ku a sı sāakpämíne, ‘Yı taa sɔɔnɔ a nee 'lɔ yin pɔl 'yɔɔ a yi māe ε, tıche yi tara a le yin pɔl 'yɔɔ a sı Soro.’ **XXXIV** Tıche n 'yere na kurɔ yi, yi ta pɔ jaa ε, yi ta pɔn a saaju gba ε, bojūu Nāaŋmın jaa jie le, **XXXV** bıı a wer ju, a wu gber dɔɔlfu jie

le bii Jerusalem ε, bojūu be le a Nākpēe kpiere. **XXXVI** Ta pōn a fu ju ε, fu kō tō vē ka a fu jukcōl āsuō pēl bii sōb ε. **XXXVII** Yı vē ka a yı ū i ū ka a yı kai i kai, bon 'lō na gar a nītō yin a dēer suō sē.

XXXVIII "Yı dōc wō ban 'yer ika nūbir na yāan nūbir sān, ka nyūm mī yaa nyūm sān. (*A Yifu*

Gān 21:24) **XXXIX** Tīche maa 'yere na kōrō yı, ta pii a nīre 'lō na sōc fu sōr ε. Tīche nīre wa 'ma fu a tōkpal nyā pō, līeb a nyā le 'yōc wō. **XL** Ka nīre wa buōrō ika wō sōb fu nāa yir tī de a fu fuu, ku wō a 'lō fōn su, na fu yaa a puōm bon puō wō. **XLI** Nūkpēe wa fir fu ika fu de a wō tuor tuo chiin niem bālāa, tuo chiin teer jaa. **XLII** Ku nīre jaa na suōr fu, ta mōc nīre nyā mī na buōrō ika wō pēe a fu bon ε.

XLIII "Yı wōn ban dōc 'yer ika, yı nō a yı tī suō tī 'laar a yı dōsō. (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18*) **XLIV** Tīche maa 'lō 'yere na kōrō yı, nō a yı dōdēme tī suōrō Nāaŋmīn kōrō a bala na gere yı, **XLV** ka yı na i Nāaŋmīn bibiir bojūu 'lō le ma vē ka a mōtō pur 'yōc a nūdebe nī a nūsōn tī na wō ma vē ka saa wa 'yōc a bala na tor nī a bala na ba tor ε. **XLVI** Yın nō a bala na nō yı tēe, bo sāyar le yın nyē? A lōpodierbe maa mī i a le bii? **XLVII** Yın ma puoro a bala tēe na i a yı nūbe, bo tōnō le be be? A bala na ba i a Juu nūbe ε, maa mī i a le bii? **XLVIII** Yı i nūmīn a le a yı sāa Nāaŋmīn na be a saaju kaar.

VI

I "Yı bōcōnō sō, na yı taa muōlō a yı yeltorsı a

nibē niem ε, ka ba na bōon ε, yin wa ire a le, yi kō nyē sāyar a yi sāa Nāaŋmīn na be a saaju sē ε.

II “A le jūu, fōu wa de bon ku nire na ba tara ε, ta vē ka nibē bōon ε, fika le a neer ayi dēme na ma maala a lōofu yie nī a tēn pō ε, ka nibē na pēe ba ε. Yelmāe le n 'yere kōrō yī ika, bala nyen a ba sāyar baar. **III** A le jūu, fōu wa de bon ku nire na ba tara ε, ta vē ka a gubaa nūu bōon a bon 'lō a nūsōo na maala ε, **IV** ka nire ta bōon a bon fon maala ε, tiche a fu Sāa Nāaŋmīn na nyere yelcoolsi na ku fon a sāyar.

V “Yin maa wa suorō a Nāaŋmīn, yi ta ma kaara a neer ayi dēme kaar ε, ba ma nōn ika ba puoro a lōofu yie pō, nī a tēberε pō, nī a sōchara pō, ka nibē na nyē ba. Yelmāe jaa le n 'yere kōrō yi, ika ba nyen a ba sāyar baar. **VI** Tiche fōu maa wa suorō a Sāa Nāaŋmīn nyā sun ba nyere ε, kpe a fu die pō, tī pōo a pān, tī suor a Sāa Nāaŋmīn na nyere bon jaa, na yab fon a sāyar. **VII** Yin maa wa suorō a Nāaŋmīn, yi ta ma 'yere 'yerbie ala na ba tara tōnō ε, le le a bala na ba bōo Nāaŋmīn ma maala, ba tīer ika Nāaŋmīn na wōn a ba suorfū a ba 'yerbiyōo jūu. **VIII** Yi ta kaara a ba kaar ε, a yi Sāa den nie bōon bon 'lō yin buorō.

IX “Nītō le yin ma suor a Nāaŋmīn. Sī Sāa na be a saaju. Sī ku naa a fu yuor tūr. **X** A fu nāalōu wō wa. A fu bōfu wō i a wer pō, nītāa le a fu bōfu na ire be a saaju. **XI** Ku sī a dīna bōdiir ka a seen sī. **XII** Vē a sī yeldēbe bar, nītāa le sun ma vē ku a sī taaba yeldēbe bar ba. **XIII** Ta sōc ka beer kaa nyōc sī ε, faa sī yin a dēer suor nūn pō.

XIV “Yin wa v̄e a yi taaba yeld̄eb̄e bar ba, a yi Sāa Nāaŋm̄in na be a saaju m̄i na v̄en bar yi.
XV Yin ba wa v̄e a yi taaba yeld̄eb̄e ku ba ε, a yi Sāa Nāaŋm̄in m̄i kō v̄e a yi yeld̄eb̄e ko yi ε.

XVI “Yin wa gal kō, yi ta sō a yi nin a neer ayi dēme kaar ε, ba ma sōn a ba nin ka a ba taaba nyε bōo ka ba gal kō. Yelmāe le n 'yere kōr̄ yi ıka ba nyen a ba sāyar baar. **XVII** Yin wa gal kō, yi lor a yi nie maal a yi māe, **XVIII** ka n̄ibe ta bōon yin gal kō ε, tiche a yi Sāa Nāaŋm̄in nyā s̄in ba nyere ε, a Sāa Nāaŋm̄in nyā na nyere yelsc̄ols̄ na yab yin a sāyar.

XIX “Yi ta bine a yi nābons̄ ka a wer ju be kpolo, n̄i sōr̄, n̄i na sōo bar ε, n̄i be nānyis̄ n̄i naa kpe ju ε. **XX** Tiche yi buor̄ nābons̄ bine a saaju, be le a kpolo n̄i sōr̄ na kō tōo sōo bar ε, n̄i be a nānyis̄ na kō tōo kpe ju ε. **XXI** A jie 'l̄o a fu nābons̄ na be, be le a fu t̄ier m̄i ma be.

XXII “A fu n̄ibir le i a fu āgān chāa. A fu n̄ibir wa i a fu āgān wō jaa ma seen na chāa. **XXIII** Tiche a fu n̄ibir ba wa i ε, a fu āgān wō jaa ma in libe. Ala i a chāa 'l̄o na be a fu p̄o in libe, nyε le a libe na ja.

XXIV “N̄ire kō tōo tō n̄ibere ayi tōmō ε. Wōn nōn ūsūo, t̄i 'laar ūsūo, bū wōnō a ūsūo toor, t̄i ba wōnō ūsūo toor ε. Yi kō tōo tō ku Nāaŋm̄in n̄i libie ε.

XXV “A le jūu, n 'yere na kōr̄ yi ıka, yi ta v̄e ka a yi nyevor yele wōnō yi ka yi 'yere ıka, bo le yin di, bū bo le yin nyū ε. Bū waala ıka, bo le yin su p̄ōo a āgān ε. A nyevor ba fer gar a bōdiir ε, ka a āgān m̄i fer gar a bōsurs̄ ε? **XXVI** Yi kaa a lubil na be a saaju. Ba maa bōr ε, bū ηma ε, bū

tara boor ma bin ε, tiche Nāaṇmūn le guolo ba. Yaa fer gar a lubil bū? **XXVII** A yi buor sūc le na waal na wu tōc de būbir bō'yen pūc a wu nyevur pō?

XXVIII "Ka bo le vē ka yi tīere a bōsursi 'yōc? Yi kaa nyē a mōpuul le an ma nōc, ba maa tō ε, bū wob fuu su ε, **XXIX** a Nāa Solomon gba nī a wō tūr wū jaa ba dōc su fuu ka wō vīele gar a mōpuul a nyāna ε. **XXX** Ala i Nāaṇmūn maal a mōpuul ka a vīele, tiche a maa kor ε. Nībe ma chōm ka a di. A Nāaṇmūn na ma maal a mōpuul a nītō, wō kaara a yīn na i a wō nībe gar a mōpuul anyāna. A yi sōcōfō le ba jā bon ε. **XXXI** A le jūu, yi ta waala 'yēre ika, bo le yīn di bū nyū ε, bū bo le yīn su ε? **XXXII** A bala na ba puor ε, le de a ba tīer 'yōc a anyāna pō, a yi Sāa bōc naa ika yi buorō naa a bonsi anyāna a jaa. **XXXIII** Yi de nie bō a Nāaṇmūn nāalōu nī a wō yeltorsi, tiche a anyāna a jaa, wōn den pūc yi. **XXXIV** A le jūu, yi ta waala a bio 'yōc ε, bio le na waala a wō māe 'yōc. Būbir jaa tara na a wō yelwōnsi.

VII

I "Yi ta tōr nīre jaa 'yer ε, ka Nāaṇmūn mī wa tōr a yi 'yer ε. **II** Nāaṇmūn na tōr a yi 'yer nītāa le yīn tōr a yi tō sūc 'yer. Le fōn man tīr, le mī le ban man kō fō.

III "Nīmīne a fō nyē dabile na be a fō yēbe nībir pō tī ba chēlē a dakpēe na be a fōs nībir pō ε? **IV** Bū nīmīne fōn i 'yer kō a fō yēbe vē ka ir a dabile na be a fō nībir pō bar tī ba chēlē a dakpēe na be a fō nībir pō ε? **V** Yīn nēer ayi dēme, de

nie ir a dakpẽe a fu nãbir põ bar na fu pãa nyere tõo ir a dabile a fu yebé nãbir põ mì bar.

VI “Ta de bon na i cheche 'yõo baar ε, bùl lõb a fu bõvilelsı 'yõo dor ε, ban neb na nì gbeε tì lieb nyõcõ fu.

VII “Yì suor, Nääanjmìn na ku yi naa. Yì yõbõ, yin nye naa, yi kpoor a pãn, wun yuo naa. **VIII** Nire 'lõ na suor na nye naa, ka a 'lõ mì na yõbõ nye, ka a pãn mì yuo ku a nire 'lõ na kpoor.

IX “A yin na i a sãamïne, buor suor bie le na suor a wu sãa bõdiir, ka wu de kusur ku wu? **X** Bùl ka a bie suor jäm, ka wu de waa ku wu? **XI** Ala i a yin na i a yelbe-ırbe bõon bõvila ma maal ku a yi bibiir, ñmïne le an i ka a yi Sää na be a saaju, kõ de bõviel ku a bala na suor wu ε? **XII** A le yin ma buorõ ika a nibe ba ma maala kuro yi, yi mì ma maala a le ban buorõ kuro ba, a nyã le i a Nebinää nì a 'Ye'yerbe Wiilfu.

XIII “Yì tu a dõdõr fùl põ kpe, bojuu a dõdõr yal sör in jaa kõmõkõmõ tì i sõçfù sör tiche ka nüccò turo. **XIV** A dõdõr in jaa fùl ka nyevvõr sör mì i jaa kãrakãra ka nibe bälää na tõo tu.

XV “Yì bõon a jire 'ye'yerbe, ba ma bal ba mäe piir kaar tiche ba in mõdõ be be na sõonõ. **XVI** A ba wõmõ le yin bõon a le ban be. Ba ma põr 'wõrõ gvtie ju bùl põr kõkõ nyaartie ju o? **XVII** Le mì le tisõ jaa ma wõn wõsõn ka tideer mì ma wõ wõdebe. **XVIII** Tisõ ba wõnõ wõdebe ε bùl tideer mì ba wõnõ wõsõn ε. **XIX** Tie jaa baa wa wõnõ wõsõn ε, ban ñmaa wun lõb 'yõo bñu põ. **XX** A ba wõmõ le yin de bõon ba.

XXI “A ba i nire jaa na buolə ika n Soro, n Soro, le na kpe a Nāaŋmın nāalōv pō ε, tiche nire nyā na maala a le a n Sāa Nāaŋmın na be a saaju na buorō. **XXII** A bıbir 'lō daar, niycc na 'yer ku ma n Soro, n Soro, saa 'yer Nāaŋmın 'yer a fu yuor pō ε, na sı diin a sidebe ka a yi a fu yuor pō ε, na sı tō ne'maa tōmō a fu yuor pō ε? **XXIII** A daar 'lōnō in 'yer ku ba, n ba bōc yi ε, yi tō chen be, yun yelbe-ırbe.

XXIV “A le jūu, nire jaa na wō a n 'yerbie anyāna tı maala a le na kaara fika yēs suv na me a wo yir dōel pie ju. **XXV** Saa wa naa, ka a kōc yi yaar jilō a yir ka a sesebe fu ȳme a yir tiche waa lo ε, bojūu wō ara na kusır ju. **XXVI** Tiche, nire jaa na wō a n 'yerbie anyāna tı na waa maal ε, kaara fika jol na me a wo yir dōel bire ju. **XXVII** Saa wa naa, ka a kōc yi yaar jilō a yir, ka a sesebe fu ȳme a yir ku lo ka a wo lofı i deer.”

XXVIII Yesu na wa 'yer a 'yerbie anyāna baar nee 'maan a niycc nı a wo wiilfu, **XXIX** bojūu wō wile ban nı kpēc gar a ba nebināa wiwilbe.

VIII

I Yesu na wa yi a tōc ju suu cciyu turo wō naa, **II** a niycc na turo wō, ka daba āsu na tara kōkōmō baal wa gbur dumo a wō niem tı 'yer, “N Soro fōv sc̄c sāa ma.” (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 13:3*)

III Ka Yesu tur a wō nūu sı̄r a daba tı 'yer, “N sc̄c naa, sa.” Ajienaa ka a daba kōkōmō baal bar wō. **IV** Be le ka Yesu 'yer ku wō, taa 'yere kırō nire ε, tiche chen tı wiil a fu māε ku a Juu nibe

bɔɔrloro na fu chiin a fu kɔfɔ tı ir a nee 'lo a Mosesı na dɔɔ 'yer ka a di dääsię.

V Yesu na wa kpe a Kapenahum a sojası nıdiere chen a wu s̄e tı suɔr wu 'yer, **VI** "N Soro, a n tɔtɔnɔ le gā a yir ba tuɔrɔ ire ε, na wu wɔnɔ a āgān tuo."

VII Ka Yesu 'yer ku wu, "In wa sa naa a wu baal ku wu."

VIII Ka a sojası nıdiere 'yer, "N Soro n ba seε ika fu wa a n yir ε, 'yer a 'yerbir tεε, a n tɔtɔnɔ na sa naa. **IX** A maa māe tara na nıbəre in joro dābāe, naa mı tara a sojası ka ba mı be a n pıle, maa 'yer ku nyā ika wu, chen, wu ma chen naa, bıu āsuɔ ika, wa, wu ma wa naa, bıu ka n 'yer ku a n gbāgbaa, maal nyā, wu ma maal naa."

X Yesu na wa wō a nıtɔ, nee 'maa wu naa ka wu 'yer ku a bala na turo wu, "Yelmāe le n 'yerε kurɔ yi. A Isıral nıbe pɔ gba, n ba nyε a sɔɔfu nyā tɔ ε. **XI** N 'yerε na kurɔ yi ika nıyɔɔ na yin jie jaa wa na ba wa lɔɔ din a Abraham nı a Isaakı nı a Jekɔb a Nääŋmın nääalɔɔ pɔ, **XII** tiche a bala na so a Nääŋmın nääalɔɔ, wun lɔb ban bar yoo a jilibi pɔ, be le ban kõnɔ ɔɔrɔ nı nyime."

XIII Yesu 'yer ku a sojası nıdiere, "Kulo, a ı a le ku fu, fɔn tara a sɔɔfu juu." A tɔtɔnɔ sa naa a sɔɔ 'lõnɔ pɔ.

XIV Yesu na kpe a Pita yir, wu nyen a Pita dāe ma āgān na tɔ ku gā. **XV** Wu sıur a pɔɔ nūu, ka a āgān tol baar a wu ir maal bɔdiir ku wu.

XVI A jääanuɔr 'lõnɔ ba waan na nıyɔɔ a sıdebe na tara a Yesu s̄e, ka wu de a 'yerbir diin a sıdebe ka a yi tı sää a bala jaa an ɔɔrɔ. **XVII** Ka a le jaa a Nääŋmın 'ye'yerε Isaiya na dɔɔ 'yer ı yelmāe, "Ika wu den a sıñ baalsı a jaa bar." (*Isaiya 53:4*)

XVIII Yesu na wa nyε a nιycc na ηmaa jilõ wø, ka wø 'yer ko a wø poturbo yi gõc a man gõon. **XIX** A neε wiwiilbe ãsuc tɔon ta wø tı 'yer, "Wiwile, jie jaa fon chiine in turo fu naa."

XX Ka a Yesu 'yer, "Møbaar tara naa bɔor ka lubil mi tara choor tiche maa Nisaal Bie ba tara jie na bin a n ju ε."

XXI Ka a wø poturo ãsuc mi 'yer ku wø, "N Soro ku ma sɔr ka n kul tı ūu a n sāa baar."

XXII Tiche ka Yesu 'yer ku a daba, "Turo ma tı bar ka a kūn ūno a ba māe kūn."

XXIII Yesu na wa kpe a gboro pɔ a wø poturbo mi tu wun kpe. **XXIV** Kõsebe ir a man pɔ, ka a gboro seε kõc ire na mør tiche ka a Yesu gā gur.

XXV Be le ba chen tı sāi wø na ba 'yer, "Sí Soro faa sí, a kõc dire sí naa!"

XXVI Ka wø suor ba, "Bo le so ka yi joro a dābāe? A yi sɔcfu le ba jā bon ε." Ka a Yesu ir tān ka a sesεbe na ta furo ηmaa vuor ka a kõc mi na ta cɔr lo jaa jomm.

XXVII Neε 'maan a nibe ka ba suor taa, ní an le a nyā ka a sesεbe ní a kõc tu a wø neε?

XXVIII Yesu na wa ta a Gadara paal pɔ, dɔor ayi na tara sidebe yin a yar par tuor wø. Ban i a nibebe jūu, nire jaa maa 'la tu a sɔr 'lɔ ε. **XXIX** Ban wa nyε a Yesu ba ηmen chelma tı 'yerε, "Bo le fu buor ka a si sɛ, fõu Nāaŋmın Bie? Fu wan ika fu wa ge si tiche ka a 'yer tɔɔrfu bıbir wa ta bıu?"

XXX Do yɔɔ mi dɔɔ ara gbür ba dire. **XXXI** Ka a sidebe suor wø, "Ala i fon dii sun bar, sɔɔ ka si chen tı kpe a dor anyā pɔ."

XXXII Ka wø 'yer ku ba, "Yi chen!" Be le a sidebe yi naa kpe a dor pɔ, ka a dor a jaa jo t̄igbil suu tı

kpe a man kőo po gbõm kpi kpi. [XXXIII](#) A bala na kaara a dor jon kul, ban wa tı kpierere a tẽe po, ba man bon 'lo jaa na i a bala na tara a sidëbe nı a le jaa na i a dor. [XXXIV](#) A tẽe wu jaa nibe yin wa a Yesu së; ban wa nyę wu ba suor won ika wu yi a ba wer po.

IX

[I](#) Yesu na wa kpe a gboror po, wu gõon a man chen a wu mæs tẽe be a Kapenahum. [II](#) Dœor bamine tuon daba nı fõbaa nuur nı a gbeε na kpi waan wa kpẽn wu gaal a Yesu niem. Yesu na wa nyę le ban sɔo de wu, ka wu 'yer ku a baalaa, "N bie ta joro dãbãe ε, a fu yeldëbe vën bar."

[III](#) Ka a nee wiwilbe bamine pää jẽ buło 'yõonõ puor po, "A daba nyă fere na sõonõ Nääajmın yuor."

[IV](#) Yesu bõon a le ban tıer, ka wu suor ba, "Nmine le yi tiere deer a yi puor po? [V](#) 'Yer buor sɔo le i kõmõkõmõ? N 'yer ika a wu yeldëbe vën bar bu n 'yer ika wu ir chiine? [VI](#) Tiche põpãanyă in wiil yi naa ka yi bõon ika maa Nisaal Bie tara na kpẽo a wer po, na vẽ nire yeldëbe bar." Tı pää 'yer ku a gberet, "Ir 'mɔo a fu bõgānaa kulo nı." [VII](#) Ka a daba vaa ir kulo. [VIII](#) A nibe na nyę a le nee 'maa ban ka ba peere Nääajmın na ku nisaal a kpẽo nyă.

[IX](#) Yesu na wa yi a be chiine, wu nyen daba na di Matiu na jänə a lõpoo defu jie, ka wu 'yer ku wu, "Ir turo ma," ka a Matiu ir turo wu.

[X](#) Ka ba 'mataa kul a wu yir tı jẽ dire ka a lõpodiere nı a yelbe-ırbe yɔo wa puɔ ba nı a Yesu poturbo ka ba 'mataa dire. [XI](#) A Faraseemine na

wa nyε a nítõ ba suor a Yesu poturbo, “Bo le so ka a yi wiwile 'mataa dire ní a lõpodierbe ní a yelbe-ırbε?”

XII Yesu wõn a le ban 'yer, ka wõ 'yer ku ba, “Níre na kpẽme ba chiine titile jie ε, tiche baalaat le ma chen. **XIII** Tiche yi kul tı tıer a yele nyā kaa, ‘N buɔrɔ na nibaal a ba i dõn bɔɔr lofu ε.’ (*Hosea 6:6*) N ba wa ika n wa buɔl a bala na tor ε, tiche n wan ika n wa buɔl a yelbe-ırbε.”

XIV Ka a Jõon poturbo wa a wõ s̄ε wa soro, “Nmíne a sín ní a Faraseemíne ma gal kõ tiche ka a fu poturbo 'lõ maa gal kõ ε?”

XV Ka a Yesu suor ba, “Fun tõo maal a bala ban buɔl a pɔɔ paalaa jie ka ba tara puɔɔ a pɔɔ paalaa s̄ire na chene be a ba s̄ε o, ban tõo naa? Sõo waara naa ka a nibe na wa nyɔɔ ma chiin, a ber ala pɔ le a n poturbo puɔ na sõo ka ba gal kõ.

XVI “Níre maa ñmaa fɔpaalaa se choo fɔkoraapɔ ε, 'lõ be i a le a fɔpaalaa na tɔon a fɔkoraachier. Ka a chierfu na i deer. **XVII** Bi níre maden dãbãin 'yɔɔ dãa wɔkoraapɔ ε, 'lõ be i a le a dãbãin na pur naa a wɔɔ ka a dãa kpaar ka a wɔɔ mi sõo. Ba ma den dãbãin 'yɔɔ a dãa wɔpaalaa pɔ, ka a ta sõo ε.”

XVIII A Yesu na chene 'yerε a anyāna kɔrɔ ba, a lõɔfu yir nidiere wa gbur dumo a wõ niem tı 'yer, “A n bipɔɔ le kpi ajienaa, wa l̄eb a fɔ nuur sur wõ tı wõn sa naa.” **XIX** Ka a Yesu ní a wõ poturbo ir turo wõ.

XX Ban wa de a sɔr chiine ka pɔɔ na lo s̄is suoro faara yuom pie ní ayi, wõ guɔr a Yesu puor tı sur

a fuu nεε, [XXI](#) bojūu wu tuer a wu puom ıka 'lo sur a Yesu fuu won sa naa.

[XXII](#) Yesu na lεeb nyε a pεc wu 'yer naa, "Ta joro dābāe ε n yεrcō, a fu sccfu sāa fu naa." A dēdēe daa a pεc jāi ηmaa naa.

[XXIII](#) A Yesu na wa kpe a lōcfu nidiere yir na wu nyε a ılpεelbe nı a niycō na pccrō gōmō, [XXIV](#) ka wu 'yer, "Yı tcc chen be a pccbile ba kpi ε, wu gur naa." Ka ba laara wu. [XXV](#) A niycō na wa yi a yōo baar, wu kpēn tı nycc a wu nūu, ka a pccbile vaa ir. [XXVI](#) Ka a yele ηme yaar a paal 'lo wu jaa.

[XXVII](#) Yesu na wa yi a be chiine, jōn ayi turo wu naa, na ba gboolo buolō, "Kaa sı nibaal, David Bie."

[XXVIII](#) Won wa kpe a yır, a jōn wan a wu s̄ε, ka Yesu suor ba, "Yı sccon de ıka in tōc sa a yi baal o?" Ka ba 'yer ku wu, "Cc, sı Soro."

[XXIX](#) Ka wu sur a ba nibie tı 'yer, "A yi sccfu jūu yin nyεre naa." [XXX](#) Ka a ba nibie tōc yuo yuor. Tiche ka Yesu kpākpāan ba ıka ba taa vε ka nire jaa bōon ε. [XXXI](#) Tiche ba yin tı ηme a wu yele yaar a tēe 'lōnō wu jaa.

[XXXII](#) A jōn ayi bala na wa lεeb chen baar, ba tara nā daba na tara sīdebe na wu i wōo waan a Yesu s̄ε. [XXXIII](#) A sīdebe na wa yi a daba pε baar, wu piel 'yεre, ka neer 'maa a niycō ka ba 'yεre, "Saa dōc nyε a nitō a Isiral jaa ε."

[XXXIV](#) Tiche ka a Faraseemine 'yer, "A sīdebe nāa le ku wu a kpεc ka wu dire nı a sīdebe ka a yire."

[XXXV](#) Yesu yon a tēberε nı a tēbil a jaa pε, wile a nibe a lōcfu yie pε, tı muolō a Nāanjin nāalōu

'yer nõč sãana nı baal jaa børo. **XXXVI** Wøn wa nyę a nıycö, nıbaal kpe wø naa bojüu baa bõč a ba ju tıer ε, na baa mı le tara sõnõ ε, fika piir na ba tara chıne ε. **XXXVII** Ka wo 'yer kʊ a wø poturbo, "A pøč bërma naa tıche ka a ñmañmarba ba waa ε, **XXXVIII** a le jüu yi soor a pøč søč ka wø bar tõtõnbõ ka ba wa a pøč pøč."

X

I Yesu bøol a wø poturbo pie nı ayi na wø kʊ ba kpẽč ika ba dii a sıdebe ka a yi, na ba sãana nı baal jaa børo.

II A poturbo pie nı ayi na ı a nıtõnsı yoe le a anyāna, Simon ban bøolč Pita, nı a wø yebε Andiru, Jemesı na ı Jebedee bidaba, nı a wø yebε Jœ̄n. **III** Filip nı Batolomi, Toması nı Matiu na ı a lõpodiere. Jemesı na ı Alfayası bidaba nı Tadius. **IV** Simon na mõč nıbir nı a wø wer yele, nı Judas Isukariyot 'lō le wa gar 'yõč a Yesu.

V A poturbo pie nı ayi banyă le a Yesu tõ nı a kpääafü anyāna. "Yı ta kpe a nıyor bıı a Samariya tēn pøč ε, **VI** tıche yı chen a Isıral nıbe bala na bør a piir kaar së. **VII** Yı chen tı muol a 'yer nõč na yı 'yere, a Nääñmın nääłöv ta na. **VIII** Yı sãana a baalsı, na yı sãne a kũusı, na yı sãana a kõkõmõ baalsı na yın maal ba ka ba ı nıson, na yı dire a sıdebe ka a yire. Yı nyen pøro, yı mı tı tır pøro. **IX** Yı ta de selma ε bıı diere libie 'yëcõň a yı wøwø pøč ε, **X** bıı 'mõč wøč tara a sør pøč ε, bıı 'mõč fuusi ayi ε, bıı de nafõbõ põč ε, bıı dadiiraa ε, bojüu tõtõnõ jaa sœen naa wø sãyar.

XI "Yin wa kpe tēe jaa pō, yi suor kaa nire 'lo ni na de yi, yi kpiere a wo 'yer na yi wa tī yin a be. **XII** Yin wa kpe a yir, yi puor a nibe. **XIII** A yir 'lo nibe wa soō de yi, yi vē ka a yi nyā'maar be a ba sē, tiche bala ba wa soō de yi ε, yi lieb a yi nyā'maar. **XIV** Nire jaa baa wa soō de yi ε bu chel a yi 'yer ε, yi kpoor a yi gbees tā-ul bar yin wa yire be a tēe 'lo bu a yir 'lo pō. **XV** Yelmāe le n 'yere kurō yi, Nāanjin na kāan a Sodom nibe ni a Gomora nibe nibaal a 'yer toorfū bibr gar a nibe bala a tēe 'lōnō pō. **XVI** Yi nyε, n tōnō yi naa fika piir na kpe jubere pō kaar, yi i yēn dēme waba kaar, na yi kaara fika ηmama na ba maala deεr ε.

XVII "Yi gu a yi māe, ban nyōor yin chiin tī ku a nibere na ba fōb yi a ba lōrfū jiir, **XVIII** ban fir yin chiin a paal nibere jie ni a nāmine yie a n yuor jūu, ka yi na di dāasie ku a bala na i a niyor. **XIX** Ba la wa nyōor yi chiin a 'yer toor fu jie, yi ta vē ka a wōnō yi a le yin tī 'yere ε ni a le yin na 'yer ε; bon 'lo yin na 'yer Nāanjin na wiil yi naa a sōō 'lo nō. **XX** A ba i yin le na 'yer ε tiche a yi Sāa Nāanjin Sīe na wiil yin a le yin na 'yer.

XXI "Yebé na gar 'yōo yebé ka ba ku wo, ka a sāa mi gar 'yōo a wo bie. Bibiir ku le wōnō a ba sāamīne toor ε, na ba vē ka ba ku ba. **XXII** Nire jaa na 'laar yi naa yin soō ma jūu, tiche nire 'lo na soō ara tī ta a baaraa, na nyen faafū. **XXIII** A tēe 'lo nibe wa gere yi, yi yi a be fōo chen tēyuo; yelmāe le n 'yere kurō yi, yi ku yo a Isūral tēn bar ε, tiche ka a Nīsaal Bie wa ε.

XXIV "Jājāna ba gar a wo wiwile ε bu ka gbāgbāa gar a wo nīkpēε ε. **XXV** A seen ika a

jājāna wō nyetāan a wō wiwile, ka a gbāgbāa
mī nyetāan a wō nūkpēe. I ba buolō na a yir
sōo Beeljebul, yodeer buor le ban pāa buolō a
yir dēme!

XXVI “Yı ta joro nıbe dābāe ε, bon jaa ba be be
pōo ka ba kō yuo ε, bıı bon jaa ba be be sōol ka
ba kō bōon ε. **XXVII** Bon 'lō n 'yer ku yı libe pō
yı 'yer wō chāa pō, bon 'lō yın wō ka ba bol 'yer
yōo pōom 'yer muol wō a gai jur. **XXVIII** Yı ta joro
a bala na ku a āgān tı ku tōo ku a sıe ε, tiche yı
joro a 'lō nı na tōo ku a sıe nı a āgān a būu dagel
'lō pō. **XXIX** Ba ma dān tiitasi ayi kobsı ayi. Tiche
āsūo ku lo tēe ε, ala baa ı a yı Sāa Nāanjmın bōfu
le ε. **XXX** Nāanjmın sōr a yı jukkoł a jaa bōo. **XXXI** A
le jūu, yı ta joro dābāe ε, yı tara na tōnō gar a
tiitasi.

XXXII “Nıre jaa na wa 'yer ıka wō bōo ma naa
a nıbe niem, 'lō le n mī na 'yer ıka n bōo naa a
n Sāa na be a saaju niem, **XXXIII** tiche nıre 'lō na
chiir ma a nıbe niem, 'lō le n mī na chiir a n Sāa
na be a saaju niem.

XXXIV “Yı ta tıer ıka nyā'maar le n waan a wer
pō ε; n ba waan nyā'maar ε tiche ootaa le n
waan. **XXXV** N wan ıka n wa vē ka 'Bie nı sāa
ootaa, ka bipco oo a ma, pōo na oo naa a wō
bidaba pōo ka a bidaba pōo mī oo a wō sırε ma.
XXXVI Yir dēme na lıeb ı dōdēme.’ **(Mika 7:6)**

XXXVII “Nıre jaa na nō a wō sāa bıı a wō ma gar
ma wō kō tōo ı a n poturo ε, nıre jaa mī na nō a
wō bie bıı bipco gar ma, wō ku tōo ı a n poturo
ε. **XXXVIII** Nıre 'lō mī na ba de a wō daa tuo turo
nī ma ε, wō kō tōo ı a n poturo ε. **XXXIX** Bala na

bucro a ba nyevor na bør wo naa tiche bala mi na bør a ba nyevor a maa jū na nyε wo naa.

XL “Nire 'lo jaa na sōc de yi, sōc de ma, nire 'lo jaa mi na sōc de ma sōc de a nire 'lo na tō ma. **XLI** Nire 'lo jaa na sōc de a Nāaŋmīn 'ye'yerε won i Nāaŋmīn 'ye'yerε jū na nyen a wo sāyar. Nire jaa mi na sōc de nire na i nitor won i nitor jū na nyen a nitor sāyar. **XLII** Nire 'lo jaa na ku a bōbile banyāna āsūc kō'maar ni ḥmele wōn i a n poturbo jū, yelmāe le n 'yerε kōrɔ yi ika a ninyine kō faa a wo sāyar ε.”

XI

I Yesu na wa wiil a wo poturbo pie ni ayi baar, wo yin a be chen a Juu nibe tēn tū wile na wo mōclō a 'yer nōc a tēn ala na be a Galilee paal pō.

II Jōon na be a nīrcō die pō, tū wa wō le a Yesu Kūrisito na maala, wo tōn a wo poturbo bamīne **III** ika ba tū suor, “Fōo le a nire 'lo ni na wa bui, si chele nīyuo?”

IV Ka Yesu 'yer ku ba, “Yi līeb kul tū 'yer ku a Jōon, a le yin wō tū nyε. **V** Jōn nyere naa, ka a gberesi mi chiine, ka kōkōn mi sa, ka wōn mi wōnō jaa cheche, ka kūusī jεc, ka 'yer nōc mi ta a nōn dēme. **VI** Pupel suō le a 'lo na ba baala ma ε.”

VII Ban wa chen baar, Yesu piel 'yerε a Jōon 'yer kōrɔ a nīyōc, “Bo le yi dōc kpe a mōgōc pō ika yi tū kaa? A jīmur a sesεbe na dōcōnō bui? **VIII** Kai, ka bo le yi chen ika yi tū kaa? Daba na su bōvīel le yi chen ika yi tū kaa bui? Nyε a bala na ma su bōvīel ε, nāmīne yie le ba ma be. **IX** Tīche bo le

yı chen ıka yı tı kaa? Nāaŋmın 'ye'yerε bıı? ɔɔ, n 'yerε na kʊrɔ yı ıka wu gar Nāaŋmın 'ye'yerε. **X** A nyã yele le səb a Nāaŋmın gãn pɔ ıka in tɔ naa a n tõtõnɔ ka wu de a fo nie na wu tı choɔr a fo sɔr ku fo. **(Malakai 3:1)**

XI Yelmäe le n 'yerε kʊrɔ yı ıka bala jaa pɔɔ na dɔɔ ka a wer pɔ, ba i kpɛɛs gar a Jɔɔn kɔɔsuor ε, tiche 'lɔ mı na i a puur a Nāaŋmın nāalõu pɔ gar wu naa. **XII** An yi a Jɔɔn Kɔɔsuoro sɔɔ wa tı tān a dına a Nāaŋmın Nāalõu nõõnɔ naa ka a kpãen dẽme sɔɔ wu. **XIII** A Nāaŋmın 'ye'yerbe ba jaa nı a nebinää dɔɔ 'yer a Nāaŋmın nāalõu 'yer tı tān a Jɔɔn sɔɔ. **XIV** Ala i yın sɔɔn de, a anyãna 'lɔ le i a Elaija nı naa lıeb wa. **XV** Nure 'lɔ na tara toor wu chele.

XVI "Tiche bo le in de a dına nıbe man? Ba nyentääan bibiir na ma jäne a ba dãen jiir na ba buɔlɔ taa, **XVII** sı peel a ıle tı yaa seere bãne ε, na sı kõnɔ kɔyiel yaa ıjmar a nıbikɔɔ ε. **XVIII** A Jɔɔn na wa, waa dire ε, na waa le nyuro go ε, ka ba 'yer ıka sıdeer le wu i. **XIX** Tiche ka a Nısaal Bie wa na wu ma dire tı nyuro ka ba 'yer ıka di dire nı dãburo le wu i, na wu i a lõpodierbe nı a yelbe-ırbe baraa. A ma wiil a le Nāaŋmın na tor, bala wa nyę le a wu nıbe na kpıere nı yę."

XX Yesu puɔ sɔɔn naa a tẽn bala nıbe a be a wu ne'maa tõmɔ na tɔ, tiche ka baa sɔɔ de wu ε. **XXI** "Nebier ben a yın Korajin dẽme s̄. Nebier mı ben a yın Betısaıda dẽme s̄. A a i a ne'maa tõmɔ ala in tɔ a yi jie, mı ta tõn be a le a Tire nı a Sidon tẽn pɔ, ban taa lıeb a ba tıer na ba su bɔjarsı jen tăpiel pɔ. **XXII** Tiche n 'yerε na kʊrɔ yı ıka a 'yer tɔɔrfu daar Nāaŋmın na kãan a Tire nı a Sidon

nibε nibaal gar a yin. [XXIII](#) A yin Kapenahum dēme, ban 'mōo yin don saaju bii? Kai, ban suun yin a kpiisi tēe. Ala i a ne'maa tōmō na tō a yi pō mī ta tōn a Sodom pō, a tēe anyāna naa chene na wa tō dūna. [XXIV](#) Tiche n 'yerē na kurō yi ika a 'yer tōɔrfō daar Nāaŋmīn na kāan Sodom nibε nibaal gar a yin."

[XXV](#) A daar 'lōnō Yesu 'yer naa, "N dān a n Sāa Nāaŋmīn na i a saaju nī a tēe wō jaa Soro, bojūu fō sōol a yele anyāna a yēn dēme sē tī ir wiil bibiir. [XXVI](#) Jō, n Sāa le le i a fō pupel ka fō maal.

[XXVII](#) "N Sāa den a yele a jaa ku, nire jaa ba bōo a Bie ε, ka a Sāa ba le ε, nire jaa mī ba bōo a Sāa ε, ka a Bie ba le ε, nī a bala a Nāaŋmīn Bie na ir, na wiil ban a Sāa.

[XXVIII](#) "Yi wa a n sē, yin banyā na bal na yi tuo tuor ka a wōnō yi, in too yin a yi pēn. [XXIX](#) Yi de a n daa tuo na yi jān yi a n sē, bojūu n in jomm sōo, naa siir a n māe a n nyāa pō, yin nyen pēnfū ku a yi siur. [XXX](#) Bojūu a n daa in kōmōkōmō, ka yin tōo tuo a tuor ala in na ku yi."

XII

[I](#) A ba kor ε tiche ka Yesu kpe a pōo sālsōo tala a Pēnfū Bībir Daar. Kō kpēn a wō poturbo, ka ba piel fōrō a bōbie ḥōrō. [II](#) A Faraseemīne na wa nye a le, ba sōor a Yesu, "Fō nyen le na ba tu a nebināa a fō poturbo na ire a Pēnfū Bībir Daar o?"

[III](#) Ka a Yesu 'yer ku ba, "Yaa kar a Nāaŋmīn gān pō nyε a le a Nāa David na dōo i nī a wō nibε a kō na kpe ε? [IV](#) Wō kpēn a Nāaŋmīn yir ka 'lō nī a wō nibε tī de a paanōo 'lō ban ben ku Nāaŋmīn

na ba 'wɔb na ba tara sɔr ε, ka ala ba ı a Juu nibe bɔɔrloro tεε ba le ε. **V** Bu yaa kar a Mosesi nebināa pɔ le a Juu nibe bɔɔrlorbo a Pẽnfū Bıbir Daar a puorfø yir pɔ na ma tɔ tı na baa bɔɔlɔ a le bier ε? **VI** Yelmāe le n 'yerε kurɔ yı, nıre kɔɔ ben ka na gar a puorfø yir. **VII** A Nāanymın 'yer a, 'Nıbaal le n bɔɔrɔ, a ba ı dɔn yın ku chum ku ma ε.' **(Hosea 6:6)** Yın ta bɔɔ a yele nyā par, yı ku naa bɔɔlɔ nibe na ba maal deer ε, ıka bier le ba maal ε. **VIII** A maa Nısaal Bie le ı a Pẽnfū Bıbir Soro."

IX Yesu yin a be chen a ba lɔɔfū yir pɔ, **X** tı nyε daba kɔɔ nūn na kpi. Ka ba suvər wu, "A tara na sɔr ıka fu sāa baal a Pẽnfū Bıbir Daar o?" Ba suvər a le bɔɔrɔ ıka ba nyε a wu pɔ 'yer 'yer.

XI Yesu suvər naa, "Ala ı a yı ăsuɔ tara na per ka wu lo bulo pɔ a Pẽnfū Bıbir Daar, ȳme le fɔn ı? A ba ı fɔn ir wɔn a bɔɔ pɔ ε? **XII** A nısaal gar per. A le jūu a sı nebināa bar sɔr ıka fu maal vıla ku nıre a Pẽnfū Bıbir Daar."

XIII Wu 'yer ku a daba 'lɔ nūn na kpi, "Tur a fu nūn." A wu tur ka a nūn wu jaa sa kaara a nūn nyā suɔ kaar. **XIV** A Faraseemine yin na ba piel guoro a Yesu kufu.

XV Yesu na wa bɔɔn a le ban piel guoro ıka ba ı wu, wu yin a jie 'lɔ ka nıyɔɔ jaa turo wu. Wu sāan a bala an ɔɔrɔ. **XVI** Tı 'yer ku ba ıka ba ta 'yer a wu yele ku nıre jaa ε. **XVII** Wu maal a nıtɔ, ka a le a Nāanymın na dɔɔ 'yer tu a 'ye'yerε Isaiya na ı yelmāe, **XVIII** "A n tötönɔ le a nyā ın kaa ir, a 'lɔ n na nɔ, a 'lɔ a n pɔɔ na pelu. In yɔɔ wɔn a n Sıε, ka wu muɔl a n 'yer tɔɔrfu yele ku a nibe ba jaa. **XIX** Wu ku tara nechire bıı ȳmieri chelsı bıı

pocoro gōmō yōo ε. **XX** Won siir wu māe ku a bala na siir a ba māe, tī na wu maal vila ku a bala na ba tara sōnō ε. Won ara na kpēo tī tān a sōo 'lō won na vē ka a nibe sōo de a Nāaŋmīn yeltorsi. **XXI** A wu yuor pō le a nibe ba jaa na tara tīertō fu jie.” *(Isaiya 42:1-4)*

XXII Ba waan na daba na i jōo tī i wōo na tara sīdebe Yesu sē. Wu sān a daba baal, ka wu nyere tī le 'yere jaa cheche. **XXIII** Neer 'maan a nūcō ka ba sōro taa ika, kaa 'lō le i a Nāa David Bie bū?

XXIV Tīche a Faraseemīne na wa wō a le ba 'yer naa, “Wu dire na sīdebe ka a yire bojūu, a sīdebe nāa Beeljebul le ku wu a kpēo ka wu dire nī a sīdebe.”

XXV Yesu na bōon a le ban tīere, a wu 'yer ku ba, “Tēe 'lō na ḥma dēdēme jeere taa ku kor ε. Tēe 'lō bū yir kpēe 'lō na ḥma dēdēme jeere taa ku ara ε. **XXVI** Ala i a Satan diin Satan ku yi na wu ḥma dēdēme ḥme le a wu nāalōu na i ara?

XXVII Ala i Beeljebul le ku ma a kpēo ka dire nī a sīdebe, tī a bala na i a yi poturbo, bo le ba tara dire nī a sīdebe? A le jūu bala le na i a yi 'yer tōrbō. **XXVIII** Ala i Satan diin Satan ku yi na wu ḥma dēdēme ḥme le a wu nāalōu na i ara? Ala i Nāaŋmīn Sīe le ku ma a kpēo ka dire nī a sīdebe ka a yire wiil ika a Nāaŋmīn nāalōu ta yi naa.

XXIX “Nūne le nīre na tōo i kar kpe gādaa yir de a wu bonsi, 'lō ba de nie lū a gādaa nyā tī de a wu bonsi ε?

XXX “Nūre 'lō na ba be a n sē ε, tara man nī 'yer, nūre 'lō na ba pōo ma a sī kaal lōo taa ε wu ma yēyel bar. **XXXI** A le jūu n 'yere na kōro yi ika nibe na nyen yelbier jaa nī 'yerdēer jaa ban 'yer vē ku

fʊ, tiche nire 'lɔ na 'yer 'yerdeer 'yō a Nāaŋmīn Sīe ku nyɛ yelbier v̄e ku fu ε. [XXXII](#) Nire 'lɔ jaa na 'yer 'yerdeer 'yō a maa Nisaal Bie na nyen yelbier v̄e kofu, tiche nire 'lɔ na 'yer 'yerdeer 'yō a Nāaŋmīn Sīe ku nyɛ yelbier v̄e ku fu ε. Dina n̄i daar kō.

[XXXIII](#) “Ala i t̄ie vielə na w̄u ma w̄ōn w̄ōv̄iel, ala i t̄ie in t̄ideer w̄u ma w̄ōn w̄ōd̄eb̄e. T̄ie jaa a w̄u w̄ōmō le ba ma de b̄ōon w̄u. [XXXIV](#) Ȳin waa bibiir! N̄mīne le ȳin t̄ō 'yer 'yer vielsi ala i yi in yelbe-urbe? A ala na s̄ee a p̄o le a nee ma 'yer. [XXXV](#) A n̄isō a yelsōn ala na be a w̄u p̄oɔm le w̄u ma 'yer, ka a n̄ideer mi ma 'yer a yeldebe ala na be a w̄u p̄oɔm. [XXXVI](#) Yelmāe jaa le n 'yer e k̄orɔ yi ika, a 'yer t̄oɔrfu daar, nire jaa na man 'yerdeer 'lɔ jaa buɔrɔ na d̄ō yi a w̄u nee p̄o. [XXXVII](#) A fu 'yerbie le na wiil a le fon be, naa wiil a fo s̄ōɔnaa.”

[XXXVIII](#) Be le ka a nee wiwiilbe n̄i a Faraseemine bamine 'yer, “Wiwile, si buɔrɔ na ika si nyɛ ne'maa t̄ōmō na i jāne a fu jie.”

[XXXIX](#) Tiche ka w̄u 'yer ku ba, “A ȳin banyāna na i a putudēme n̄i s̄ēsēnb̄e t̄i buɔrɔ ika n t̄ō ne'maa t̄ōmō ka a na i jāne, tiche yi kō nyɛ āsūɔ jaa ε ka a Nāaŋmīn 'ye'yer e Jona jāne ba le ε. [XL](#) N̄itāa le a Jona na d̄ō ḡa a jānele p̄oɔm ber ata n̄i t̄āsōɔ gbulo ata le mi le a Maa Nisaal Bie mi na ḡa a yaa p̄o ber ata n̄i t̄āsōɔ gbulo ata. [XLI](#) A 'yer t̄oɔrfu daar Ninive n̄ibe na yin 'yō a ȳin d̄ina n̄ibe 'yer, bojūu ba l̄ieb a ba t̄ier a Jona na d̄ō 'yer a Nāaŋmīn 'yer ku ba, tiche yi kaa, a 'lɔ na gar a Jona ben ka. [XLII](#) A p̄oɔ n̄āa na yin be a par a 'yer t̄oɔrfu daar na w̄u wa 'yō a ȳin d̄ina n̄ibe 'yer, bojūu w̄u d̄ō yi be a t̄ēt̄eer wa ch̄el a

Nāa Solomon yε 'yer, tiche yι kaa a 'lō na gar a Solomon ben ka.

[XLIII](#) "Sideer wa yι nire pο, wu ma chen dālpour pο tι buorɔ pεnfo jie 'lō baa wa nyε ε, [XLIV](#) wu ma 'yer naa in lιeb kul a yir 'lō pο in dɔc yι. Wu wa nyen a yir ka wo i yirkopo na wo vιelε, [XLV](#) ka wu chen tι buɔl sidebe ayopõi na tara a putuo gar wu ka ba tι kpere a be. Ka a nire nyā pāa i deer gar a le wu dɔc be. Le le an kaara a yin putudẽme a dina."

[XLVI](#) Won chene 'yεre nι a niycɔ, a wo ma nι a wo yεer wa ben yōo buorɔ ika ba nyε wu.

[XLVII](#) Nire ãsucɔ 'yer ku wu, "Nyε a fu ma nι a fu yεer le be yōo buorɔ ika ba nyε fu." [XLVIII](#) Tiche Yesu suor a nire 'lō na 'yer a 'yer ku wu, "An le a i ma nι ba boo le i a n yεer?" [XLIX](#) Wu lιeb tur a wo poturbo nūu tι 'yer, "Nyε a n ma nι a n yεer! [L](#) Nire 'lō jaa na maala a le a n Sāa na be a saaju na buorɔ le i a n yεer nι a n ma."

XIII

[I](#) A daar 'lōnõ Yesu yin a yir pο tι jāne a man kōkōr. [II](#) A niycɔ na lōjūn wu kpēn jē a gborɔ pο, tiche ka a niycɔ ara a man kōkōr. [III](#) Sukpar le wu lɔcɔrɔ wile nι ba yelycɔ, "Yι chele, kuora a le yin wu bōbōrɔ bōrfu jie. [IV](#) Wu tι yaara na yucɔrɔ nι ka amine lo sɔr pο, ka lubil tuur di. [V](#) A bōbie amine mι lon kōsir pān ju naa bul tι kpi bojūn tān ba waa ε. [VI](#) Tiche a mōtōo na wa nyāa, a bōbulu jvōl naa kpi, bojūn a ba ba nyibε ε. [VII](#) Ka amine mι lo guor pο 'mataa bul ka a guor nōc fāln ba. [VIII](#) Tiche amine mι lon kōjō pο

bul dōo jur kōbaa, amine lūjata amine lūjer nū pie. **IX** Nūre 'lō na tara toor wō chelē."

X A poturbo wan a wō sē wa suvūr, "Bo le so fūn ma lōorō a sūkpar kōrō ba?"

XI Ka wō 'yer ku ba, "Yūn 'lō in vē naa ka yī bōo a Nāaŋmūn nāalōu yelsōclsı tiche a bala na che sūkpar le n lōorō kōrō ba. **XII** Nūre 'lō jaa na tara Nāaŋmūn tīer, Nāaŋmūn na vēn ka a nūnyūnē bōōfu pōo 'yōo, tiche a bala jaa na ba buorō a wō bōōfu ε, Nāaŋmūn na pōon a ba tīer. **XIII** A par nū nyā in lōorō a sūkpar kōrō ba, ba ma kaa naa tī maa nyē ε, na ba ma wō tī maa bōo a par ε. **XIV** Bala 'lō an in yelmāe ıka a le a Nāaŋmūn 'ye'yerē Isaiya na dōo 'yer ıka, 'A nībe banyā na ma wō naa tī ba kō bōo a par ε, ban ma kaa naa tī ba kō nyē ε. **XV** A nībe banyā nyān dar naa ka a ba tobo pōo baa wōnō ε, na ba ūu a ba nībie, ka le ba le ε, ban taa kāan naa a ba nībie na ba wōn a ba tobo, na ba bōo a par, na ba hēb wa ka n sāa ba.' (*Isaiya 6:9, 10*) **XVI** Tiche yūn 'lō, yī in bōōsōn dēme, a yī nībie na nyē, ka a yī tobo mī wō. **XVII** Yelmāe le n 'yerē kōrō yī ıka Nāaŋmūn 'ye'yerbe yōo nī nītorsı yōo ta buorō na ıka ba nyē bon 'lō yūn nyē tiche baa nyē ε, na ba ta wō bon 'lō yūn wō tiche baa tōo wō ε.

XVIII "Yī pāa chelē a kōraa sūkpa par, **XIX** Nūre 'lō jaa na wō a Nāaŋmūn nāalōu 'yer tī ba bōo a par ε, a dēer sōo ma wan wa ir a bon 'lō na bōr a wō nyāa pō, a bōbie anyā le, a ala na lo a sōr pō. **XX** Ala mī na lo a kōsır pān ju le a nūre 'lō na wō a 'yer sōo de fōfōo jaa nū pōpēl, **XXI** tiche a nūre nyā ba ba nyībe ε, na wō di kānyir ara bālāa, a

le jūu wōm bii beer kaa wa pōo wō a 'yer jūu, a nire nyā ma lo naa. [XXII](#) A bōbie ala mī na lo a gōor pō, 'lō le a nire 'lō na wō a 'yer tī nō a wer ju nyevor yelwōnsi nī a wer ju bōboorsi fāin a 'yer ka waa dōo bie ε. [XXIII](#) Tiche a bōbie ala na lo a kojō pō le a nire nyā na wō a 'yer bōo a par, 'lō le wō wōmō dōo jur, amine kōbaa, amine lūjata amine mī lījer nī pie."

[XXIV](#) Yesu le lob a sōkpa āsūo ku ba, "Nītō le in de a Nāajmīn nāalōu man. Nire āsūo le bōr bōbiviel a wō pōo pō, [XXV](#) nire jaa na wa gā gur baar, a dōsūo wan wa bōr mōi 'yōo a chi pō tī na wō kul. [XXVI](#) A sōo 'lō a chi na wa tī bulo ka a mōi mī bul puro.

[XXVII](#) "A daba tōtōnbō wan wa suor wō, 'Nīkpēe, a ba i bōbiviel le fo bōr a pōo pō ε; tī nyē a mōi mī yi?' [XXVIII](#) Ka wō 'yer ku ba, 'Dōsūo le tō a le.' A tōtōnbō suor wō, 'Fū bōrcō na ika sī chen tī vō a mōi bar bii?'

[XXIX](#) "Ka wō 'yer ku ba, 'Kai, yīn be vōnō a mōi, yīn wa vōn a chi mī bar. [XXX](#) Yī bar ka a 'mataa nōo tī tān a ḥmafu daar, in 'yer ku a ḥmañmarba ka ba dōo vō a mōi lū lū chōm bar tī ḥma a chi 'yōo a n boor pō.' "

[XXXI](#) Yesu le lob a sōkpa āsūo ku ba go, "A Nāajmīn nāalōu kaara naa fīka kōkōo bir nire na de bōr a wō pōo pō. [XXXII](#) 'lō le a bōbie a jaa pō bōbile tiche 'lō wa nōo, 'lō le ma i a tīr a jaa pō tīkpēe, ka lubil ma 'yōo choor a wō ju."

[XXXIII](#) Wō le lob a sōkpa āsūo ku ba, "A Nāajmīn nāalōu kaara naa fīka dābil pōo na de 'yōo jōo yōo pō ka a ir vō."

XXXIV Yesu den sukpar 'yere koro ni a niycō a yelsı anyā, wu maa 'yer 'yer ku ba ka waa lob sukpa ε. **XXXV** A nyā le na wiil ika a le a Nāaŋmīn 'ye'ere na dōc 'yer in yelmāe, "Ika in ma den a n nee lōrō ni sukpar naa wiil yi yelsı ala na sōol a wer pielfo daar." *(Yiel Gān 78:2)*

XXXVI Wu yin a niycō po kpe a yir, ka a wu poturbo wa a wu sē wa 'yere, wiil si a moi na be a puɔ po sukpa par.

XXXVII Ka wu 'yer ku ba, "A nire 'lo na bōr a bōbiviel le a maa Nisaal Bie. **XXXVIII** A puɔ le i a wer. A bōbiviel le a Nāaŋmīn nāalōu bibiir. A moi le a bala na i a deer suɔ bibiir. **XXXIX** A dōsuɔ 'lo mi na bōr le i a tui. A ḥmafo le i a wer baarfó daar, a ḥmaŋmarba le i a Nāaŋmīn malakası.

XL "Le ban na chom a moi būu po ka a di, le mi le na i a wer baarfó daar. **XLI** A maa Nisaal Bie na tōn a n malakası ka ba wa tuur a nisōn a nāalōu po, tiche a bala jaa na vē ka a nibe maala yelbier ni yelbe-ırbe ba jaa 'mataa bar. **XLII** Ka ba lob ba 'yōc būu dagel po, be le ban kōnō ɔɔrō ni nyime. **XLIII** A bala na tor na chaar naa mōtōc kaar a ba Sāa nāalōu po. Nire 'lo na tara tobo wu chele.

XLIV "A Nāaŋmīn nāalōu kaara naa fika nire na nyę nābonsı puɔ po 'mōc sōol tiche ka a wu puɔ p̄el, ka wu t̄i da a wu bonsı a jaa wu tarat̄i dān a puo.

XLV "A Nāaŋmīn nāalōu le kaara naa fika nire na yoorö buorö kusiviel, **XLVI** wuñ wa nyę a āsūo daa na be tuo, wu t̄i dān a wu bonsı a jaa t̄i dān.

XLVII "A Nāaŋmīn nāalōu le nyentāan fika loyaar ban lob 'yōc man po, ku nyoo r jādēdēme. **XLVIII** A loyaar na wa sēs ba t̄oñ yin a gogoro

ju, tı jānə tuur a jāsōn 'yōč a per pō, tı lōb a jādēbe bar. [XLIX](#) Lε le an be a wer baarfū daar. A Nāaŋmīn na tōn a wō malakası ka ba wa tuur a nīdebe yin a nūmīn pō, [L](#) tı na ba lōb a nīdebe 'yōč a būu dagel pō, be le ban kōnō tı cōrcō nyimē.

[LI](#) “Yı bōčōn a yelsı anyā na a jaa par ɔ?” Ka ba 'yer, “Jō.”

[LII](#) Ka wō 'yer ku ba, “A nēe wile āsūč jaa ban wil ka wō bōč a Nāaŋmīn nāalōč yele kaara naa ftka yir sūč na de bōpaalaa nī bōkoro yin a wō boor pō.”

[LIII](#) Yesu na wa wiil a sokpar anyā par, wō yin a be. [LV](#) Wu wan a wō māe paal pō tı piel wile a nībe a ba lōčfū jiir, ka nēer 'maa ba ka ba 'yer, “Nyē le a daba nyā nyē a yē nyā nī a nē'maa tōmōč a nyā? [LV](#) A ba ı a mūmīere bidaba le ε? A ba ı a wō ma le ba bōoč a Mēer ε? A ba ı a wō yēer nī Jemesi nī Josefu nī Simon nī Judas ε? [LVI](#) A ba ı sīn nī a wō yērōč ba jaa le 'mataa be a ka ε? Nyinē le a daba nyā nyē a kpēč nyā?” [LVII](#) Tı na ba tōr a wō yele. Tichē ka a Yesu 'yer ku ba, “Nāaŋmīn 'ye'yēre nyēre na 'yōčfū jie jaa tichē a wō māe tēe nī a wō māe yir pō, wō maa nyē 'yōčfū ε.”

[LVIII](#) Ban ba sōč de wō jūu, waa tōč tōč ne'maa tōčcō a be ε.

XIV

[I](#) A ber ala pō, a Hērōd na ı a Galilee nāa wōn a Yesu yele [II](#) na wō 'yer ku a wō tōtōnbō, “Jōon Kōsuor le tōč ir ı vur, ala le so ka wō tara a kpēč tōnōč nī a nē'maa tōmōč anyāna.”

III A Nāā Herōd vēn ka ba nyōc Jōcōn lū 'yōc
niōc die pō a wō yēbe Filip pōc Herōdiyas jūn.
IV Bojūn Jōcōn ma 'yēre na kōrō wō ika, "A ba tara
sōr ka fō kul wō ε." **V** Herōd ta bōrō na a wō kō
fō tī joro a Juu nībe dābāe bojūn ba sōcōn ika wō
in Nāānjmīn 'yē'yēre.

VI A Herōd dōcōfū bībir dāen daar, a Herōdiyas
biđōcō sen bānē a niyōc niem, ka a Herōd pōc pel
VII yōc jaa ka wō 'yōc nēe ku a pōcōbile, "Sōr ma
bon jaa fōn bōrō in ku fō naa." **VIII** A wō ma
wil wōn a bon 'lō wōn na sōr, ka wō 'yēr, "N
bōrō na ika fō 'yōc a Jōcōn Kōsuor ju a la'yēlma
pō ku ma a pōpāanyāna." **IX** A nāā pōc sōcō naa,
tīchē wōn faa 'yōc a nēe a niyōc niem ika a lē
a pōcōbile na bōrō a i. **X** Wō tōn ka ba ηmaa a
Jōcōn ju a niōcō die pō. **XI** Ba 'yōcōn a ju a la'yēlma
pō wa ku a pōcōbile, ka wō de ku a wō ma. **XII** Jōcōn
poturbo wan wa 'mōcō a āgān tī ūn tī na ba tī 'yer
ku a Yesu.

XIII A Yesu na wa wō a nītō, wō kpēn a gborō
chen jiyuo 'lō wō yō. Tīchē a niyōc na wa wō a
nītō ba yīn a tēn ala pō bīer wō nī gbeē chen a
be. **XIV** Wōn wa yī a gborō pō, wō nyēn niyōc ka
nībaal kpe wō tīchē ka wō sāa a ba baalsi.

XV Mōtōcō na wa mōrō, a poturbo wa 'yer ku wō,
"A ka in mōgōcō pō ka a sōcō mī po, bar a nībe sōr
ka ba chen a tēbil pō, tī da bōdīir di."

XVI Yesu 'yer ku ba, "A ba sēe ika ba chen ε, yī
ku ba bōkōcō ka ba di."

XVII Ka ba 'yer ku wō, "Paanōosī anūn nī jāme
ayi tēe le sī tara."

XVIII Ka wō 'yer ku ba, "Yī de wa ku ma."

XIX Wō vēn ka a niyōc banyāna jē tēe. Wō den

a paanõɔsi anũu ní a jãme ayi ala dol kaa saaju tì puor Nääñmin yaan tì na wu ñma de ku a poturbo ika ba de põ a nibe. Ka a poturbo de põ a nibe. **XX** Ba jaa din tui tiche ka a poturbo wob a bõjmaarsı ala na che sée per pie ní ayi. **XXI** A bala na di tui tee in dɔɔr tur anũu ka pɔbɔ ní bibiir ba puɔ ε.

XXII Ajienaa le, wu v̄en ka a poturbo kpe a gboro gõɔ a man gõɔn tiche ka wu v̄e ka a nibe yaar. **XXIII** Won wa wel a nibe baar, wu don a tõɔ ju ika wu tì suɔr Nääñmin. Jäänuɔr na wa ta, wu chene na be a be a wu yõ. **XXIV** Tiche a kɔsebe ñmen a gboro dādaal chiin teer ka wu jāan a man nee, bojūu a kɔsebe fõɔ gar ba naa.

XXV A wer na wa chaara wa la la la ba nyen a Yesu na chiine a kõɔ ju waara a ba s̄e. **XXVI** A poturbo na wa nyen a Yesu na chiine a kõɔ ju waara a ba s̄e, dābāe kpe ba naa, ka ba kõ 'yer, "Kpīn le!"

XXVII Tiche ka a Yesu 'yer ku ba, "Yi tara kānyir, maa le, yi ta joro dābāe ε."

XXVIII Pita 'yer ku wu, "N Soro, ala i föu le v̄e ka chiine a kõɔ ju wa a fo s̄e."

XXIX Ka wu 'yer wu, "Wa," ka Pita yi a gboro pɔ piel chiine a kõɔ ju waara a Yesu s̄e. **XXX** Pita na nyen a sesere na furo yɔɔ dābāe kpe wu naa, ka wu piel mɔrɔ a kõɔ pɔ, ka wu buɔl, "N Soro, faa ma."

XXXI Ajienaa le, a Yesu tur a wu nūu nyɔɔ wu tì 'yer, "Fõu sɔɔfu na ba jā bon ε, bo so ka fu baala?"

XXXII Ban wa kpe a gboro pɔ baar ka a sesere ñmaa jaa jomm. **XXXIII** A bala na be a gboro pɔ

gbur dumo puor wu tı 'yerε, "Yelmāε, fōv le ı a Nāaŋmın Bie."

XXXIV Ban wa gōo a man baar ba chen a Genesareti wer pō. **XXXV** A tēe 'lō dēme na wa wō a wō yele ba 'yer loor a paal 'lō wō jaa na ba waan bala jaa an ɔ̄rō, **XXXVI** na ba wa suorō ika ba sur a wō fuu nee, a bala jaa na sur a fuu nee sa naa.

XV

I A Faraseemine nı a nee wiwilbe bamıne na yi a Jerusalem wan a Yesu sē wa suor wō, **II** "Nmıne a fu poturbo ba turo a sı sāakpāmıne wiilfu ε? Ba maa pee a ba nuur tı di ε."

III Ka a Yesu 'yer ko ba, "Nmıne ka yi sōo a Nāaŋmın nebinsi tı na yi turo a yi māe wiilfu? **IV** Nāaŋmın 'yer naa, "Yōonō a fu sāa nı a fu ma,' (*A Yifu Gān 20:12*) ka 'Nıre jaa wa pō 'yōo a wō sāa bu a wō ma, ba kō wō.' **(A Yifu Gān 21:17)** **V** Tiche yin 'yer ika nıre 'lō jaa na 'yer a wō sāa bu ma ika, sōufu 'lō jaa in tara naa ku fu, n den ku Nāaŋmın. **VI** Tiche na waa de a wō bōtarsi 'yōonō nı a a wō sāa ε, yin ı a le, yi sōon Nāaŋmın nee, tı na yi turo a yi māe binfu. **VII** Yın neer ayi dēme! Isaiya 'yer yelmāε nı wun dōo 'yer ika, **VIII** 'A nıbe banyāna den a ba neer 'yōonō nı ma tiche a ba nyān pō, ba tōon jāan ma. **IX** A ba puorfu ba tara tōnō ku ma ε, nısaal wiilfu le ba wile.' " **(Isaiya 29:13)**

X Yesu buol a niyoo a ba wa a wō sē, ka wō 'yer ku ba, "Yı chele na yi bōo a par. **XI** A ba ı bon 'lō na ma tu a nısaal nee pō kpε le ma sōo

wu ε, tiche bon 'lɔ na ma yi a nisaal nee po le ma sɔɔ wu."

XII A poturbo wa 'yer ku wu, "Fu bɔɔn naa an kpe a Faraseemine ban wõ a 'yer nyã fun 'yer ε?"

XIII Ka wu 'yer, "Tie 'lɔ jaa a n Sää na be a saaju na ba sel ε, in vɔɔ wun bar. **XIV** Yi bar ba, jɔn le tɔɔrɔ jɔn. Jɔɔ wa tɔɔrɔ a wu jɔɔ tɔ sɔɔ ba jaa ma lon bɔɔ po."

XV Tiche ka Pita 'yer ku wu, "Wiil a sukpa nyã par ku si."

XVI Be le wu 'yer, "A yun mi na i a n poturbo ba bɔɔ a par ε? **XVII** Yaa bɔɔ ka bon 'lɔ jaa na tu a nee po kpe a puɔ po ma tun a par bɔɔ po yi bu?

XVIII Tiche bon 'lɔ na ma yi a nee po, yin a tier po, anyāna le ma sɔɔ a nisaal. **XIX** A nisaal tier po le a tier debe ma yi, nire kufu, pɔɔdeyele, sɛsɛyele, nānyiyele, jir dāasie, ni a gagaryele ma be. **XX** A anyāna le a bonsi ala na ma sɔɔ a nisaal tiche nire na din nūdεbe ba sɔɔnɔ wu ε."

XXI Yesu yin a be chen a Tire paal ni Sidon paal po. **XXII** Be le a poɔ na yi a Kanaan paal po yi piel ηmiere chelsi, "N Soro kaa a n nibaal David Bie, a sideer le tara a n bipɔɔ." **XXIII** Tiche a Yesu ba 'yer 'yer jaa ku wu ε. Ka a wu poturbo wa 'yer ku wu, "Dii wu bar, wu poɔrɔ sun gɔmɔ."

XXIV Ka wu 'yer, "A piir ala na bɔr a Isural nube po teε 'yɔɔ le ba tɔ ma." **XXV** Tiche ka a poɔ wa gbur dumo a wu niem 'yer, "N Soro, sɔɔ ma." **XXVI** Ka a Yesu 'yer, "A ba seε ika fu de bibiir bɔdiir lob 'yɔɔ baar ε."

XXVII Ka a poɔ 'yer, "ɔɔ, n Soro, a baar gba ma dire na a bɔdi pur pur ala na ma ηmara loro a ba nikpɛe dakɔɔ pilem." **XXVIII** Ka

Yesu 'yer ku a pɔo, "Pɔo, a fu sɔɔfu bərma naa! A i ku fu a le fɔn buɔro." A wu bipɔo sa naa a dēdēe daa 'lɔnɔ.

XXIX Yesu na wa yi a be, wu den a Galilee man yal kōkoo 'lana, na wu tı do tɔɔ ju jāne. **XXX** A niyɔɔ tara na a nībe gbɛɛ na kpi kpi, nı jɔn, nı a gbɛrsı, nı a wɔn 'matāan baalsı yɔɔ waan a wu sɛ. Ba wa bin ban a wu niem a wu sāa a ba jaa baalsı. **XXXI** Neer 'maan a nībe ban wɔ ka a wɔn 'yerɛ, ka a gbɛrsı sa chiine ka a bala a gbɛɛ nı na kpi kpi mı sa ka a jɔn mı nyere. Ka ba dāna a Isural nībe Nāaŋmın.

XXXII Yesu buɔl a wu poturbo wa 'yer ku ba, "Nibaal kpɛ ma naa nı a nīyɔɔ banyāna bojūu ba ben a n sɛ ber ata tı ba di bon jaa ε, n ba buɔro ika n vɛ ka ba lıeb chiine kɔ ε, amine ban wa lon sɔr pɔ."

XXXIII Ka a wu poturbo 'yer ku wu, "Nyε le sun nyε paanɔɔ a dālpɔɔ nyā pɔ tɔɔ kāan a nīyɔɔ banyāna?"

XXXIV Ka Yesu soor ba, "Paanɔɔ aŋmīne le yi tara?" Ka ba 'yer, "Ayopɔi nı jāme bālāa."

XXXV Wu vɛn ka a nībe jāne tēe. **XXXVI** Ka wu pāa de a paanɔɔsi ayopɔi nı a jābālāa ala na wu puor Nāaŋmın yāan, tı na wu ɳma de ku a wu poturbo, ka ba de pɔ a nībe. **XXXVII** Ba jaa din tı, ka a poturbo wob a bɔŋmaar 'yɔɔ pɛr ayopɔi. **XXXVIII** A bala na di in dɔɔr tur anaar, ka pɔbɔ nı bibiir nūu ba pɔɔ ε. **XXXIX** Wun wa vɛ ka a nībe yaar baar wu kpɛn a gborɔ na wu chen Magadan paal pɔ.

XVI

I A Faraseemine nı a Saduseemine wan ıka ba
beer Yesu kaa na ba 'yere, "Wiil sı ne'maa tõmõ
na i jāne na yi a saaju."

II Ka wu 'yer ku ba, "Ala wa i jāanvõr le, yi ma
'yer ıka a wer chaar naa bojūu a saaju mõ naa.
III Ala wa i bibio le, yi ma 'yer ıka saa na wan a
dūna, a julōjuur sōb naa ka saa koro. Yi ma kāan
a saaju tı 'yer ıka saa na wan bıı wu kõ wa ε,
yi bōon a tēe nı a saaju 'yer ma 'yer, ḥmīne a yi
kõ tõc bōc a jānsı a dīna ε? **IV** Yı̄n yelbe-ırbe nı
sēsēnbę le bōor ıka n tō ne'maa tõmõ ka yi kaa,
yi kõ nyę ne'maa tõmõ ka a Jona ne'maa tõmõ
ba le ε." Be le wu bar ba tı chen.

V A poturbo ūin ba tō de paanōc ε, tı na ba
gōc a man gōon. **VI** Ka Yesu 'yer ku ba, "Yı gu yi
māe a Faraseemine nı a Saduseemine dābil pō."
VII Ba piel mana kōr taa, "Sın ba waan paanōc
jaa le so." **VIII** Yesu na wa bōon wu 'yer naa, "Yı
sōofu na ba jā bon ε, ḥmīne a yi 'yere ıka yaa
tara paanōc ε? **IX** Yaa nyę bōc a par sere bıı? Yaa
tīertō a paanōcsı anūu a nībe tur anūu na di faa
tı yi wob a bōŋmaar 'yōc a per pie nı ayi bıı?
Yaa tīertō a paanōcsı anūu a nībe tur anūu na
di faa tı yi wob a bōŋmaar 'yōc a per pie nı ayi
bıı? **X** Bıı a paanōcsı ayopōi a nībe tur anaar na
di faa tı yi wob 'yōc per ayopōi bıı? **XI** Bo le so ka
yaa tīer bōc ıka a ba i paanōc le n 'yere ε? Yı gu
yi māe a Faraseemine nı a Saduseemine dābil
yele pō." **XII** Be le ba pāa tīer bōon ıka a ba i a
paanōc dābil le ε tīche ba bōon a Faraseemine
nı a Saduseemine wiilfu.

XIII A Yesu na wa kpe a Sisariya Filipai paal po, wo suor a wo poturbo, "An le a nibe 'yer ika a maa Nisaal Bie i naa?"

XIV Ka ba 'yer, "Bamine 'yer ika Jōon Kōsuoro, ka bamine mi 'yer ika Elaija le, ka bamine mi 'yer ika Jeremiya bu a Nāanmjin 'ye'yerē āsuɔ le."

XV Tiche a wo suor ba, "An le yin 'yer ika n i naa?"

XVI Ka Simon Pita 'yer, "Fōu le a Ni-iraa, a Nāanmjin Vor Bie."

XVII Ka Yesu 'yer ku wo, "Fu ju nōmō na Simon, Jona bie! A ba i nisaal ni nire le ir wiil fu ε, tiche a n Sāa na be a saaju le. **XVIII** Maa le 'yere kurō fu, a fōu Pita, a par le kusir pie, a fu 'yer nyāna po le, in tu buɔl nibe a ba wa sō de ma ka a kpīi tēe kō tō ba ε. **XIX** In ku fun a saaju nāalōu pān bie, bon 'lō jaa fun lū ka a wer po, a mūn lūn a be a saaju, bon 'lō jaa fun for bar ka a wer po, a mūn for bar a be a saaju." **XX** Ka wo pāa kpākpāan a wo poturbo ika ba taa 'yere kurō nire jaa ika 'lō le i a Ni-iraa ε.

XXI An piel a sō 'lōnō a Yesu piel 'yere kurō ba ika won chen Jerusalem tū di dōoye a nibere nī a Juu nibe bōorlo nibere nī a nee wiwiilbe nuur po, ka ba ku wo, ka a ber ata daar a wo le ir i vor.

XXII Ka Pita tōo wo yin chēchēe na wo tū piel 'yere, "N Soro, Nāanmjin ku sō ka a yele nyā i fu ε."

XXIII Tiche a Yesu līeb 'yer ku a Pita, "Tōo lan ka tū che ma. Fu in Satan, na fu i gber njme bon ku ma. Faa tara Nāanmjin bonsi tīer ε, tiche nisaal bonsi tīer le fu tara."

XXIV Ka a Yesu pāa 'yer ku a wu poturbo, "Ala i ãsūc jaa buorc na ika wu i a n poturo, wu 'laar a wu māe tī 'mōc a wu daa tuo turo nī ma. **XXV** A nīre 'lō na buorc ika wu faa a wu nyevor na bōr wu naa, tiche nīre 'lō mī na bōr a wu nyevor a maa jūu, na nyē wu naa. **XXVI** Ala i nīre tara naa a wer ju bonsı a jaa, tī bōr a wu nyevor, bo tōnō le wuñ nyē? Biñ bo le wuñ de teen a wu nyevor? **XXVII** A maa Nisaal Bie na waan naa Nāaŋmīn tūr nī a wu malakası wa yab nīre jaa bon 'lō wuñ maal. **XXVIII** Yelmāe le n 'yere kōrc yī ika a yī bamine na ara a ka kō kpi ε, tī na yī nyē a maa Nisaal Bie na waara a n nāa difo jie."

XVII

I A ber ayoođ daar, Yesu tara na Pita nī Jemesi nī a wu yebē Jōon don tōwōo ju a ba tēe. **II** Wu chil wu māe a ba niem, ka a wu nie nyile mōtōo kaar, ka a fuu pel nyile būu kaar. **III** Mosesi nī Elaija mī wa dūun yī ara a wu sē, ka ba wa 'mataa 'yere.

IV Pita 'yer ku Yesu, "N Soro, a vila na ka sīn kpierē a ka. Ala i fu soč naa, in 'yōon seer ata a ka na, ka fu so a ãsūc, ka Mosesi mī so a ãsūc, ka Elaija mī so a ãsūc."

V Wūn chene 'yere ka a julōjupila wa pōc ba naa, ka Nāaŋmīn kōkōr 'yer be a julōjuur pō, "Nyā le a n Binōnāa, a n pōc pel wu naa, yī chele a wu 'yer."

VI A poturbo na wa wō a nītō dābāε kpe ba naa ka ba lo kpa tēe. **VII** Tiche ka Yesu wa sūr ba tī 'yere, "Yī ir, yī ta joro dābāε ε." **VIII** Ban wa duč kaa, baa nyē nīre jaa ka a Yesu tēe ba le ε.

X Ban wa yi a tō̄ ju suro, Yesu kpāa ba naa, “Yi taa 'yere kurō nire jaa a bon 'lō yin nyε ε, tī tān a daar 'lō a maa Nisaal Bie na lieb ir a kūu pō.”

XI Ka a wu poturbo suor wu, “Nmīne le a i ka a nεε wiwiilbe 'yer ika Elaija le na de nie wa?”

XII Ka Yesu 'yer, “Sire jaa le, ika Elaija wa naa wa choor a bonsi a jaa. **XIII** Tiche yelmāe le n 'yere kurō yi ika Elaija den nie wa ka baa bō̄ wu ε, tiche ba i won a le na pel a ba pō. Le mi le a maa Nisaal Bie mi na di a dō̄oye a ba nuur pō.” **XIV** Be le a poturbo pāa bō̄on ika Jō̄on Kōsuoro 'yer le wu 'yere.

XV Yesu ni a wu poturbo na wa chen a niycō sē, daba wa gbur dumo a wu niem, **XVI** tī 'yer, “N Soro, kaa a n bie nibaal, kpūgul le wu loro na wu dire dō̄oye yō̄o, sō̄o āsō̄o wu ma lon būu pō būi kō̄o pō. **XVII** N tara won waan a fu poturbo sē, tiche baa tō̄ sāa wu ε.”

XVIII Ka a Yesu 'yer, “Yin dīna nībe babāma dēme, a yi sō̄ofu na ba jā bon ε, n be a yi sē naa tī tān dabor? N tara ni yi kānyir jā n̄mīne?” Tī 'yer a daba, “Tō̄ a bie wa ku ma.” **XIX** Yesu tān a sīdeer ka wu yi a bie pō, a dēdēe daa ka a bie sa.

XIX A poturbo wan a Yesu tēe sē wa suor, “Nmīne a i ka sīn ba tō̄ dii a sīdeer bar ε?”

XX Wu 'yer ku ba, “Bojūu a yi sō̄ofu ba jā bon ε. Yelmāe le n 'yere kurō yi, yin tara sō̄ofu ku jā a kō̄kō̄ bir, yin 'yer ku a tō̄ nyāna, ir a ka chen

a be; wən ir chen. Tı yele jaa kʊ ı kpɛ̃ kʊ yı ε.”

1

XXII Ban wa lɔ̃o taa a Galilee, Yesu 'yer kʊ ba, “Ban gar 'yɔ̃o a maa Nisaal Bie ka n di dɔ̃oye a nɪbe nuur po. **XXIII** Ban kʊ maa naa, ka a ber ata daar ka n l̄eb ir ı vor.” Ban wō a nɪtɔ̃, ba puur sɔ̃c naa.

XXIV A Yesu nɪ a wʊ poturbo na wa ta a Kabenahum, a puorfʊ yir l̄opodierbe wa 'yer a Pita, “A yɪ wiwile maa yab a puorfʊ yir l̄opoo bɪ?” **XXV** Ka wʊ 'yer, “ɔ̃, wʊ ma yab naa.” Pita na wa ta a yir, Yesu le de nie suur Simon, “Bo le fʊ tɪer?” Ba boo le ma yab a l̄opoo kʊ a wer ju nāmīne? A ba bibiir le bɪ nɪyor le ma yab? **XXVI** Pita na 'yer ıka nɪyor sɛ̃, le Yesu 'yer kʊ wʊ, “A le a bibiir son ba māe. **XXVII** Tɪche saa buɔ̃c ıka sɪ sɔ̃c a nɪbe banyāna puɔ̃ ε, yɪ chen a man po tɪ l̄ob a jāpāl, yin wa ir a jādɔ̃c 'l̄o yɪ yuo a neε, yin nyen libir, yɪ de ya a sɪ l̄opoo. De a jām 'l̄o fʊn dɔ̃c nie nyɔ̃c, fɔ̃u wa haa a wʊ neε fʊn nyen libibir, de a 'l̄o yab a sɪ l̄opoo.”

XVIII

I A sɔ̃c 'l̄onɔ̃ le a poturbo wa a Yesu sɛ̃ na ba wa suur, “An le ı kpɛ̃e gar ba jaa a Nāaŋmın nāalɔ̃u po?”

II Wʊ buɔ̃l bibile na wʊ v̄e a wʊ ara a ba po, **III** tɪ wʊ 'yer, “Yelmāe le n 'yere kurɔ̃ yɪ, yin baa l̄eb na yɪ kaara fika bibiir kaar ε, yɪ kɔ̃ tɔ̃o kpɛ a Nāaŋmın nāalɔ̃u po ε. **IV** A le jūu, nɪre 'l̄o na

1 **XVII:XX** 17:20 A gāma amine po, baa 'yɔ̃o a pɔ̃fʊ lijer nɪ bɔ̃yen ε ıka, 21Tɪche yɪ kɔ̃ tɔ̃o a sɪdeer nyā tɔ̃ dii bar ε, ka ala ba ı Nāaŋmın suɔrfʊ nɪ kɔ̃ galfo le ε.

sūr wō māe a bibile nyāna kaar, le ı a kpēe gar ba jaa a Nāaŋmīn nāalōo pō.

V “Nire 'lō jaa na de a bibile nyāna a n jūu, maa le wō de. **VI** Tiche, ala ı āsūc jaa mī vē naa a bōbile nyāna na sōc ma ı yelbier, a ninyūne 'lōnō, bala 'mōc nīer lū yōol a wō nyīe pō daa 'yōo a man pō, ala sa.

VII “Nebier le ku a wer, a beer kaa na vē ka ba ı yelbier. Beer kaa na wa naa, tiche nebier le ku a nire 'lō 'yōo an tu wa! **VIII** Ala ı a fu nūu bū gber vē naa ka fu ı yelbier, ḥmaa wō lōb bar. Fon tī kpe a nyevor pō nī nūjmaa bū gbejmaa sān fon tara a nuur nī a gbeε a jaa ayi tī na fu tī kpe a wōm jie a be a būu na ba kpīne ε. **IX** Ala ı a fu nūbir mī vē naa ka fu ı yelbier, 'loo lōb bar. Fon tī kpe a Nāaŋmīn nāalōo pō nī nūbifε sa naa fon tara a nūbie ayi tī na fu tī kpe wōm jie.

X “Yı bōon sō na yı taa kaara a bōbil banyāna āsūc pōrō ε, yelmāe jaa le n 'yere kōrō yı a ba malakası ben a saaju ma kaara a n Sāa niem. 2

XII “Bo le yı tiεr? Ala ı a nire āsūc tara na piir kōbaa, ka bō'yen wa bōr, a ba ı wōn bar a kōbaa forbir ala a pεchiin baa pō, tī yōorō bōorō a bō'yen 'lō tī tān a sōo 'lō jaa wōn na tī nyē wō bū? **XIII** Yelmāe le n 'yere kōrō yı, 'lō wa nyē wō, nōc ma kpe wō naa gar a kōbaa forbir ala na ba bōr ε. **XIV** Le nī wō ju mī le ıka a ba ı a yı Sāa saaju bōfū ıka a bōbil banyāna āsūc wō bōr ε.

XV “Ala ı a fu yεbe āsūc ı fon yelbier, chen tī wiil wō a wō sōcnaa fōu nī a 'lō tεε. 'Lō wa sōc a

2 **XVIII:X** 18:10 A gāma amīne pō, baa 'yōo a pōfū pie nī bō'yen ε ıka, 11A maa Nīsaal Bie wan ıka n wa faa a bala na bōr.

wu bɔrfu, yi le in yeeer go. **XVI** Tiche 'lo ba wa sco a fo 'yer ε, tara nibõ'yen bii nibε ayi chiin, ka a nibε ayi bii nibε ata di a 'yer dāasιε. (*Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:15*) **XVII** 'Lo wa tor a nibε bala niem, 'yer ko a pupuorbiir, ka 'lo wa chene tor na waa tu a ba nee ε, fu maal wo fika a le fun na maal a nyuo, bii a lōpodier kaar.

XVIII "Yelmāe le n 'yere koro yi, bon 'lo jaa yin lū ka a wer po, mi lūn a saaju bon 'lo yin lor bar a wer po a mi lor bar a saaju.

XIX "Yelmāe le n 'yere koro yi, a yi nibε ayi tara scofu suor bon jaa, a n Sāa na be a saaju na ku yi naa. **XX** Jie 'lo nibε ayi bii ata na ara ni a maa yuor, n ben a ba po."

XXI Pita wan wa suor wu, "N Soro, ala i a n to suɔ i man yelbier gbeε aŋmīne le in vē bar wu? Gbeε ayopōi (7) bii?"

XXII Ka a Yesu 'yer ku wu, "N 'yere na koro fu a ba i gbeε ayopōi ε, tiche gbeε hjaata ni pie ni ayopōi gbeε ayopōi (77)."

XXIII "A le jūu a Nāaŋmīn nāalōu na nyentaa fika nāa na buor ika 'lo ni a wu tōtōnbɔ ba guor a ba libie kaa. **XXIV** Won wa t̄i piel guoro a libie yele ba nyɔɔn ãsso na di wu turo pie sān waan a wu s̄e, **XXV** wun kō tōo yab a sān ε, a wu níkpēe 'yer ika ba da 'lo ni a wu poɔ ni a bibiir ni a wu bonsi a jaa yab a sān.

XXVI "Ka a tōtōnō lo gbur dumo a wu niem lōrō nuur 'yere, 'Tara ni ma kānyir, in yab a fo sāma a jaa.' **XXVII** A níkpēe kāan a wu nibaal t̄i vē a wu sāma ku wu, t̄i bar wu.

XXVIII "Tiche, a daba nyā ni wu ju na wa yi a yōo nyε a wu tōtōtɔ suɔ na di wu toofar kɔbaa

sān, wu chūm a daba kōkōr pō tī 'yer, 'Yab ma a sān fūn di.'

XXIX "Ka a tōtōnō nyā mī lo gbur dumō tī suōrō, 'Tara nī ma kānyir, tī ın yab fūn a sān.'

XXX "Ka wu tōr, tī nyōo wu chiin tī pōo tī tān a sōo 'lō wun yab a sān. **XXXI** A wu tōtōtaaba na wa nyē a le wun ı, ba pōo sōo naa, ka ba chen tī man a jaa kō a nūkpēe a le jaa na ı. **XXXII** Ka a wu nūkpēe buōl wu wa suur wu, 'Fūu tōtōputuo soō. Fūn suor ma jūu le so ka n vē a sān bar fu. **XXXIII** Fu mī kō naa kaa a fu tōtōtō suō nyā nūbaal nūtāa a le ın kaa a fu nūbaal ε?' **XXXIV** A wu nūkpēe suur ir naa ka wu de wu tūr ıka ba tī pōo wu ge wu tī tān a daar 'lō wun yab a sān a jaa.

XXXV "Le mī le a n Sāa na be a saaju na ı yī mī, yīn baa vē a yī yebē yelbier bar ε."

XIX

I Yesu na wa 'yer a anyā baar, wu yin a Galilee chen Judiya paal pō, a Jordan man gōōn. **II** Nūyōo turo wu naa, ka wu sāa a ba baalsı a be.

III Faraseemine bamīne wan a wu sē ıka ba wa bēer wu kaa, na ba suor wu, "Sor ben be ıka daba wu bar a wu pōo yele kōo jūu bū?"

IV Ka Yesu 'yer, "Yaa kar a be a nūre 'lō na maal ba a pielfu daa 'Maal daba nī pōo' ", **(A)**

Pielfu Gān 1:27) V na wu 'yer, "A le jūu, daba na bar a wu sāa nī a wu ma, tiche ka 'lō nī a wu pōo ı bō'yen, ka ba jaa ayi ı āgān bō'yen? **(A)**

Pielfu Gān 2:24) VI Baa le chene ı ayi ε, tiche ba ın āgān bō'yen. A le jūu, bon 'lō Nāanjin na 'mataa, nūre wu ta oor aa ε."

VII Ka ba suor wu, “N̄m̄ine ka a Mosesı 'yer ika sı ku wu p̄o bar gān, t̄i bar wo?”

VIII Ka wu 'yer ku ba, “Bojūu a yi nyākpāen jūu le so ka a Mosesı bar a s̄or ika, yi bar a yi p̄ob̄o, t̄iche a pielfu daar a ba dōc̄ be a le ε. **IX** A le jūu, n 'yere na koro yi, n̄ire 'l̄o jaa na bar a wu p̄o, ka ala ba i s̄efu jūu t̄i kul p̄o yuo, wu s̄ōon a kul taa.”

X A wu poturbo 'yer ku wu, ala i le le a be a daba n̄i a wu p̄o, a ba s̄ee ika n̄ire wu kul p̄o ε.

XI T̄iche ka wu 'yer ku ba, “N̄ire jaa kō tōc̄ s̄oo a wiilfu nyā ka a bala a Nāaŋm̄in na v̄e a ba bōo a par t̄ee ba le ε. **XII** Bam̄ine ben be na ba dōc̄ ε, an i le le ba dōc̄ ba ka be, ka bam̄ine m̄i a ba taaba le maal ba ka baa dōc̄r ε, ka bam̄ine m̄i t̄or a kul taa a Nāaŋm̄in nāalōv̄ jūu, 'l̄o jaa n̄i na tōc̄ s̄oo a wiilfu nyā, wu s̄oo.”

XIII N̄ibe waan na bibiir ika wu dōc̄l ba a wu n̄uu na wu suor Nāaŋm̄in ku ba. T̄iche a poturbo m̄iun 'yōo a bala na waan ba. **XIV** Ka a Yesu 'yer, “Yi bar a bibiir s̄or ka ba wa a n s̄e, yi ta pii ba s̄or ε, a banyā taaba le so a Nāaŋm̄in nāalōv̄.” **XV** Wu dōc̄l ban a wu nuur suor Nāaŋm̄in ku ba, t̄i chen.

XVI Be le ka n̄ire ās̄uwa a wu s̄e wa suor, “Wiwile, bo yelvila le iñ i naa nyε nyevor na ba tara baarfu ε?”

XVII Ka a Yesu suor, “N̄m̄ine a fu sur̄ ma bon 'l̄o na i vila? N̄ibō'yen t̄ee le i n̄ibie. Ala i fu buor̄ na ika fu nyε nyevor turo a nebinsı.”

XVIII Ka daba suor wu, “A boo?” Ka Yesu 'yer, “Ta ku n̄ire ε, ta s̄e ε, ta ju ε, ta di jir dāas̄e ε,

XIX 'yōconō a fu sāa n̄i a fu ma, (A)

Yifø Gān 20:12-16) na fo mī le nō a fo tō sō a fo māe kaar.” (Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18)

XX Ka a daba 'yer ku wō, “N tu naa anyāna a jaa, bo le che ma?”

XXI Ka a Yesu 'yer ku wō, “Ala i fo bōorō na ika fo i cheche, tū de a fo bōtarsi a jaa da, na fo de a libie ku a nōn dēme, fūn nyen a Nāaṇmīn nāalōu tū na fo wa turo ma.”

XXII A daba na wa wō a nītō, wō chiin naa pōsōo bojūu wō tara na bōtarsi.

XXIII Ka Yesu 'yer ku a wō poturbo, “Yelmāe le n 'yere yī, an in kpēo tara sō na kpē a Nāaṇmīn nāalōu pō. **XXIV** Sūre jaa le n 'yere kōrō yī go, an in kōmōkōmō ka nyōcōma na kpē kparpīi bōo pō gar tara sō na kpē a Nāaṇmīn nāalōu pō.”

XXV A poturbo na wa wō a nītō, nee 'maa ba naa ka ba sōrō, “An le na pāa nyē faafō?” **XXVI** Ka Yesu kaa ba tū 'yer, “Ala na i tuo nīrē sē, Nāaṇmīn sē yele jaa ba i tuo ε.” **XXVII** A Pita 'yer ku wō, “Nyē sīn bar bonsī a jaa tū wa turo fo? Bo sāyar le sīn nyē?” **XXVIII** Yesu 'yer ku ba, “Yelmāe le n 'yere kōrō yī, a bonsī a jaa bōpaalaa lēbfō daaṛ, a maa Nīsaal Bie na jāne naa a tūr nāalōu dakōo ju. Ka a yīn bala mī na turo ma mī jāne a nāa dakōo pie nī ayi ju, tōrō a Isīral bala pie nī ayi 'yer. **XXIX** Nīrē nyā jaa na bar a wō yir bū yēer bū yērōbō, bū sāa, bū ma, bū bibiir, bū puo a maa jūn na nyen dōltaa gbees kōbaa tū tara nyevor na ba tara baar fo ε. **XXX** Tīche a niyōcō na de a nie na wa ben puor, tīche ka a puor dēme nī wa de a nie.

XX

I “Nāaŋmūn nāalōo nyentāan fīka daba kōo na dōo ḥmaa ir bibio jaa pipi yi ika wō tī bō nībe ka ba chen tī kō wō puo pō. **II** Wō sōo naa ika wōn yab ba naa a le ban na de a bībir gbul ka wō tara ba chiin a wō puo pō.

III “A mōtōo nī le wa do bālāa wō yīn tī nyē a nībe bamīne na ara a daa pō na baa maala bon jaa ε. **IV** Ka wō 'yer ku ba, ‘Yī mī chen a n puo pō tī in yab yīn naa a le jaa na seen.’ **V** Ka ba sōo chen. Tī wō le yī go a mōtōo na wa vīrō gar ju sālsōo nī a mōtōo na wa suro a tīr pō na wō tī bō a nībe bamīne mī. **VI** A jāanō'maar sōo, wō le yīn tī nyē bamīne mī na chene jē pōrō jaa. Ka wō suor ba, ‘Bo le so a dīna yīn jāne ba maala bon jaa ε?’ **VII** A ba 'yer, ‘Nīre jaa ba suor sī kōb ε.’ Ka wō 'yer ku ba, ‘Yī wa a sī chen a n puo pō a yī tī kō.’

VIII “Jāanuor na wa ta, a puo suō 'yer ku a nīre 'lo na kaara a wō puo, ‘Buol a tōtōnbō ku ba a ba libie, de nie piel a bala na bīer wa tī tān a bala na dōo nie wa.’

IX “A bala na wa bīer wa āsuō jaa den a bībir gbul libir. **X** A dōo nie dēme na wa tī wa, ba tīr ika ban nyēn gar a le, tīche a wō ku āsuō jaa mī bībir gbul libir. **XI** Tīche ban wa de a le baar, ba vōn neer 'yōo a puo suō, **XII** na ba gōonō a puo suō 'yerε, ‘A nībe banyāna wa bīer wa tī fo yab sī jātaa, nī sīn na ḥmaa ir nī cōr wa tō lēee ka mōtōo ḥme sī tī murō.’

XIII “Ka wō līeb suor a ba āsuō, ‘N badaba, n ba i fo deer ε, a ba i yīn le sōo ika yīn den a bībir gbul libir ε? **XIV** De a fo libir chiine. Maa le nō

naa kʊ a puor dēme nɪtāa a le ɪn kʊ yɪ. XV N ba tara sør na de a n libie ɪn a le ɪn buɔrɔ bʊ? Bɪi fu tara nyuur nɪ a n maal vla?"

XVI "A le jūu, a puor dēme na wa ben niem ka a nie dēme mɪ wa be a puor."

XVII Yesu na wa pāa duoro a Jerusalem, wʊ tara na a poturbo pie nɪ ayi yin chēchēe na wʊ tɪ 'yɛr kʊ ba, XVIII "Nyɛ, sɪ ben duoro a Jerusalem ka ban tɪ de a maa Nisaal Bie 'yɔɔ a Juu nɪbɛ bɔɔrlo nɪberɛ nɪ a nɛɛ wiwiilbe nuur pɔ. XIX Ban de man kʊ a bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ ε, ka ba la ma, tɔrɔ ma, chire nataar 'yɔɔnɔ ma, na ba ge ma, tɪ kʊ ma, ka a ber ata daar ka n ir ɪ vʊr go."

XX Be le ka Jebedee pɔɔ tara a wʊ bibiir ayi waan a wʊ sɛ̄ wa lo gbur dumo a wʊ niem na wʊ suɔrɔ bon kɔ̄.

XXI Ka a Yesu suɔr wʊ, "Bo le fu buɔrɔ?" Ka wʊ 'yɛr, "Vɛ ka a n bibiir banyā ayi ka āsʊɔ jānɛ a fu nūsɔɔ ka āsʊɔ mɪ jānɛ a fu gubaa jie a fu nāalɔɔ pɔ."

XXII Ka a Yesu 'yɛr, "Faa bɔɔ a bon 'lɔ fʊn suɔrɔ ε. Ban tɔɔ nyūn a dɔɔyɛ ŋmele 'lɔ ɪn na nyūn ɔ?" Ka ba 'yɛr, "Sìn tɔɔ naa."

XXIII Ka a Yesu 'yɛr kʊ ba, "Yin tɔɔ nyūn a n ŋmele tiche maa kɔ̄ tɔɔ 'yɛr a buor suɔ na jānɛ a n nūsɔɔ bʊ a n gubaa jie ε, ka a bala a n Sāa na chɔɔr kʊ tɛɛ ba le ε."

XXIV A poturbo pie bala na wa wɔ a nɪtɔ̄, ba nyen naa a yeer ayi bala suur. XXV Ka a Yesu buɔl ba waan wa 'yɛr, "Yi bɔɔn na ɪka a bala na kaara a nɪbɛ bala na ba ɪ a Juu nɪbɛ le kaara ba bon jaa pɔ, ka a ba nɪberɛ tɔɔ ba. XXVI A kɔ̄ tɔɔ be a le a yi pɔ ε, tiche nɪre 'lɔ na buɔrɔ ɪka wʊ ɪ

a yi kpɛɛ, wɔ i a yi tɔtɔnɔ. **XXVII** Nire 'lo mi na buɔrɔ ika wɔ i a yi nidiere, wɔ i a yi gbägbaa. **XXVIII** Nitāa le a maa Niṣaal Bie na ba wa ika ba tɔnɔ kɔrɔ ma ε, tiche ka wɔ i a tɔtɔnɔ na wu de a n nyevor faan niyɔɔ yelbier bar."

XXIX Yesu n̄i a wu poturbo na wa yire a Jeriko niyɔɔ turo wu naa. **XXX** Ka a jɔn ayi jāne a sɔr kōkoo. Ban wa wō ika Yesu le tala, ka ba gboolo, "Sı Soro, David Bie wooo i, kaa a sı nibaal."

XXXI Ka a niyɔɔ 'yer ika ba bar gɔmɔ tiche ka ba chene gboolo, "Sı Soro, David Bie wooo i, kaa a sı nibaal."

XXXII Yesu ara na t̄i buɔl ba sɔrɔ, "Bo le yi buɔrɔ ika n maal ku yi?"

XXXIII Ka ba 'yer ku wu, "Sı Soro, sı buɔrɔ na ika sı nyere."

XXXIV Nibaal kpɛn a Yesu, ka wu siir a ba n̄bie, ka ba nyere na ba turo wu.

XXI

I Ban wa gbɔrɔ a Jerusaləm n̄i a Betefagi a Olive Tūr Tɔɔ ju, Yesu tɔn a wu poturbo ayi, **II** na wu 'yer ku ba, "Yi chen a tēbile 'lo na be a yi niem, yin t̄i nyen bɔɔ ban lū ka a bɔrpɔl ara kɔɔ wu, yi for yaa waan. **III** Ala i nire wa suur yi naa, 'Nm̄ine a yi foro a bɔɔ?' Yi 'yer ku wu, 'A Sı Soro le buɔrɔ yaa.' Won bar sɔr ka yi foraa waan fɔɔ jaa."

IV A yele anyā i na ka a na i yelmāe a le a Nāaŋm̄in 'ye'yerε na dɔɔ 'yer na wu 'yerε. **V** "'Yer ku a Jerusaləm n̄ibe, 'Nyε, a yi nāa waara na a yi s̄ɛ. Wu siir wu māe na wu do bɔɔ. Bɔrpɔl bile le wu do waara n̄i.'"

(Jekariya 9:9)

VI A poturbo chen tı tő a le a Yesu na 'yer ika ba i. **VII** Ba waan na a bőc nı a bőpöl bile na ba de a ba foɔr 'yier dɔɔl, ka wu do jāne a bőpöl ju. **VIII** Niyoo 'yier a ba foɔr a sɔr pɔ ka bamine mi 'mel vai 'yier a sɔr pɔ. **IX** A niyoo bala na be a niem nı a bala na turo a puor chile na 'yerε, "Yāan yooo, Nāa David Bie! Nāaŋmın wu sōv a 'lo wuŋ tő! *(Yiel Gān 118:26)* Yāan yooo, dānfu wu ta a saaju Nāaŋmın."

X Wuŋ wa kpe a Jerusaləm tēe pɔ, a nıbe ba jaa ire na yulōbūmm, na ba sɔrɔ, "An le a nyā?"

XI Ka a niyoo bala na turo wu 'yer, "Nyā le i a Nāaŋmın 'ye'yerε, Yesu na yi a Najareti na be Galilee."

XII Yesu kpe naa a Nāaŋmın puorfu yir bɛchaar pɔ, na wu dire a bala na chiin a bonsı tı daara nı a bala na daara baraa, tı na wu dara a libiteerbe teebolsı nı a bala na daara a papar dakɔɔr lɔɔrɔ. **XIII** Wu 'yer ku ba, "A seb a Nāaŋmın gān pɔ ika, 'A n yir na i naa Nāaŋmın sɔɔrfu jie,' *(Isaiya 56:7)* tiche 'Ka yin maal wu ka wu i nānyisi sɔɔlfu jie.' *(Jeremiya 7:11)*

XIV Jōn nı gbərsı chen a be a Nāaŋmın puorfu yir ka wu sāa ba. **XV** Tiche a Juu nıbe bɔɔrlo nıbere nı a nee wiwiilbe na nyε a ne'maa tōmɔ wuŋ tő nı a bibiir na ire a gömɔ a Nāaŋmın puorfu yir pɔ ika, "Yāan yooo! Nāa David Bie." Ka a ba puur sɔɔ.

XVI Ba sɔɔr a Yesu, "Fu wōn a le a bibiir banyāna na 'yerε o?" Ka wu 'yer, "Jɔ, yaa dɔɔ kar ika, 'A bibiir nı bipule negāma pɔ le yi buɔrɔ pεεfʊ ε?'" *(Yiel Gān 8:2)*

XVII Wo bar ba naa ti yi chen a Betani tee po ti gã a be.

XVIII Won wa lieb chen a tekpee po a bibio, kõ kpe wo naa. **XIX** Wo nyen kõkõ tie na ara a sor kõkoor, a wo chen ti ta ka wõmõ ba be be ε, ti wo i va nara tee. Ka Yesu 'yer ku a tie, "Fu kõ le wõ wõmõ go ε!" Ka a tie juol kpi ajienaa.

XX A poturbo na wa nye a tie na kpi, neer 'maa ba naa ka ba 'yere, "Nmine le a tie i juol ajienaa a le?"

XXI Ka Yesu 'yer ku ba, "Yelmæe le n 'yere korɔ yı, yin tara scofu na yaa baal ε, a ba i a le na tõ ku a tie nyã tee le yin tõ ε, tiche yin gba 'yer ku a tõɔ nyãna, 'Ir suu a man po,' ti wõn ir naa.

XXII Yin wa sor bon jaa ti tara scofu, yin nye naa."

XXIII Yesu na wa ti kpε a Nāañmin puorfo yir bechaar po na wo wile, ka a Juu nibe boçrlo nibere ni a Juu nibere wa a wo sẽ a sõɔ 'lo won wile wa suor wo, "Bo kpẽ le fu de tõnõ ni a anyã ni an le ku fu a sor ika fu tõnõ ni a anyã?"

XXIV Ka a Yesu 'yer ku ba, "N mi na suor yin suorfo bõ'yen. Yin wa tõɔ wiil ma a par, n mi na wiil yı naa a nire 'lo na ku ma a kpẽ ka tõnõ ni a anyãna. **XXV** A Jœon na dõɔ suoro a nibe a Nāañmin kõ, Nāañmin le ku wo a sor bu nibe le ku wo a sor? Yı 'yer n kaa?" Ka ba piel chire taa, "Sin be 'yer ika Nāañmin le tõ wo won suor si naa ka bo le so ka saa sco de wo ε? **XXVI** Tiche sin mi 'yer ika nire le tõ wo a ba i ε, si joro naa a nibe dãbã bojõ nire jaa sco naa ika a Jœon iñ Nāañmin 'yε'yere."

XXVII Be le a ba 'yer ku a Yesu, "Saa bɔ̄o ε." Ka a Yesu m̄i 'yer ku ba, "N m̄i kō 'yer ku ȳi a n̄ire 'lo na ku ma a kpēo ka n tōnō n̄i a anyāna ε."

XXVIII Ka a Yesu 'yer ku ba, "Nm̄ine le ȳi t̄ier? Daba le tara bibiir ayi, na w̄u chen t̄i 'yer ku a dōc s̄o, 'N Bie chen t̄i t̄ō a n̄ puo t̄ōmō a d̄ina.' **XXIX** Ka w̄u 'yer, 'N kō chen ε,' t̄iche na w̄u ta s̄ō l̄eb a w̄u t̄ier na w̄u chen. **XXX** A s̄āa le chen t̄i 'yer ku a ayi s̄o a le n̄i w̄u ju m̄i, ka w̄u 'yer, 'N chen naa,' t̄i na w̄u t̄or.

XXXI "A bibiir banyāna ayi, buor s̄o le t̄ō a w̄u s̄āa bofs?" Ka ba 'yer, "A dōc s̄o le." Ka Yesu 'yer ku ba, "Yelmāe jaa le n̄ 'yere k̄or̄ ȳi a lōpodierbe n̄i a p̄o baar na dōc ȳin nie k̄pe a Nāaŋm̄in nāalōv̄ po. **XXXII** J̄eɔn Kōsuoro wan wa wile ȳi a yelmāe s̄or ka yaa s̄o de w̄u ε, t̄iche a lōpodierbe n̄i a p̄o baar s̄o de w̄u, ȳin s̄o wa nyε gba yaa l̄eb a ȳi t̄ier s̄o de w̄u ε.

XXXIII "Ȳi le chele a sukpa ãs̄o. Daba le k̄o w̄u puo na w̄u. W̄u w̄ōon a puo w̄u jaa jilō, na w̄u tuu b̄o ka ban ma p̄or a w̄ōmō 'ȳōnō na ba neŋmer ir a kō. W̄u m̄en jie ãs̄o na do ka n̄ire na ma do jāne a be kaara a puo. W̄u den a puo ku n̄ibe ika ba kaara t̄i na w̄u ȳo chen paal yuo po. **XXXIV** A p̄orf̄ s̄ō na wa ta, w̄u t̄ōn a w̄u gbāgbaar ika ba chen a n̄ibe bala s̄e t̄i p̄or a t̄ie w̄ōmō.

XXXV "T̄iche ka a n̄ibe bala nȳo a w̄u gbāgbaar ñme a ãs̄o, na ba ku a ãs̄o t̄i na ba l̄ob a ãs̄o n̄i k̄osib̄e ku. **XXXVI** Be le w̄u le t̄ō a gbāgbaar bam̄ine ka ba ge ba a le ne n̄i w̄u ju. **XXXVII** A baaraa le w̄u t̄ō a w̄u m̄ae bie a ba s̄e na w̄u 'yer, 'Ban 'ȳō naa a n̄ bie.'

XXXVIII “Tiche a pokaarba na wa nyε a bie, ba 'yεr ku taa, ‘Nyā le ı a bōdire, yi ı a sī ku wu tī de a bonsı.’ **XXXIX** Be le ba nycc wu ku lōb bar a puo kōkoor.

XL “Pōpāanyā a puo suo wa wa, ηmīne le wōn ı a pokaarba banyāna?”

XLI Ka ba 'yεr ku wu, “Wōn wan wa ku a pokaarba banyā ba jaa tī de a puo ku nīyor, a bala na ma scō ka ba pō a puo bonsı a ηmafū scō.”

XLII Yesu 'yεr ku ba, “Yaa kar a jie nyā a Nāaŋmīn gān na 'yεr ıka a, ‘A kʊsɪr 'lō a mīmīerbe na tōr bar le ı a kʊsɪr ju. A sī Soro le tō a nītō ka a scō sī a nībie.’ (*Yiel Gān 118:22, 23*)

XLIII “A le jūu n 'yere na kōrō yi, Nāaŋmīn na faan a wu nāalō yin a yi sē ku a nīyor bala na scō wu. **XLIV** Nīre nyā na lo a kʊsɪr nyā ju na purpor a, tiche a wu mī na ku nīre nyā ju wōn lo dōcōl.”

XLV A Juu nībe bōorlo nīberē nī a Faraseemīne na wa wō a wu sōkpar anyāna, ba bōon naa ıka bala le wu lōrō a sōkpar gbēere nī. **XLVI** Ka ba bōrō na sōr ıka ba nycc wu, tī na ba joro a nīcō dābāe bojūu ba nyen ka wu ı Nāaŋmīn 'yε'yere.

XXII

I Yesu le lōrō na sōkpar kōrō a nībe na wu 'yere, **II** “A Nāaŋmīn nāalō nyentāan fīka nāa kōc na maal a wu bidaba na kulo pōc paalaa bōdiir. **III** Wu tōn a wu tōtōnbō ıka ba tī 'yεr a bala wōn bōc a pōc paalaa jie, tiche a bala wōn bōc ka ba tōr.

IV “Wu le tōn nīyor ika ba tī 'yer a bala won buol, ‘Nyē, n maal a pōc paalaa bōdiir baar, n kūn a n nadar nī a napōl ka yele jaa choor baar, yī wa a pōc paalaa jie.’

V “Tiche ka ba tōr ka nyā jaa ma chen wu chenfō jie, ka āsūo mī chen a wu puo pō, ka āsūo mī chen a wu yar jie. **VI** Tiche ka a bala na chē nyōor a wu tōtōnbō ge ba tī na ba ku ba. **VII** A nāa suur ir naa ka wu tōr a wu sojası ika ba tī ku a nīkōrbō bala tī chōm a ba tēe.

VIII “Tī na wu pāa 'yer ku a wu tōtōnbō, ‘Yele jaa choor baar, tiche a bala ın buol ba sēe ε. **IX** Yī yi a tēe pō tī buol nīre jaa yīn nyē ka wu wa a pōc paalaa jie.’ **X** Le le, a tōtōnbō yin a tēe pō tī buol nīre jaa ban nyē, a nūmūn nī a nīdēbe ka a yir wa sēen nībe wu jaa.

XI “Tiche a nāa na wa kpe ika wu kaa a nībe, wu nyen daba āsūo na ba su a pōcbīel fuu ε, **XII** Ka wu suur wu, ‘N badaba, ḥmīne fū ırē wa kpe a ka tī ba su a pōc paalaa fuu ε?’ Ka a daba kpal a nēε.

XIII “Ka a nāa 'yer ku a wu tōtōnbō, ‘Yī lū a wu gbeε naa nuur na yī lōb wu bar yōo a libe pō, be le nībe na kōnō tī cōrcō nyīme.’

XIV “Nīyōcō le ba buol, tiche bālāa le ban chel ir.”

XV Be le ka a Faraseemīne guor taa na ba wa bēer Yesu kaa na ba na nyōcō wu a wu 'yerbie pō.

XVI Be le ba tōr a ba poturbo nī a nībe bamīne na yi a Nāa Hērōd sē, na ba 'yer, “Wiwile, sī bōcō naa ika fū ın yelmāe sūo, na fū wile Nāaṇmūn sōr nī yelmāe, bojūu faa kaara le nībe na 'yerē bū oor ε. **XVII** 'Yer ku sī a le fun tīer. A tara na sōr ika

sı yab a lõpoo kʊ a Nãkpẽe Siisa bıı sı ta yab ε?" XVIII Tiche a Yesu na bõon a ba pötideer jūu, ka ka wu suor ba, "Yin neer ayi dẽme. Bo le yi buorɔ ika yi beer ma kaa? XIX Yi wiil ma a libir n kaa." Be le ba de a libikur waan. XX Ka wu suor ba, "An foto nı an yuor le be a libir pɔ?" XXI Ka ba 'yer, "A Nãkpẽe Siisa le." Le le ka a Yesu 'yer ku ba, "Yi de a 'lo na ı a Nãkpẽe Siisa sofı na yi ku wu, na yi mi de a 'lo na ı a Nãaŋmın sofı mi ku a Nãaŋmın." XXII Ban wa wõ a nıtõ, nee 'maa ba naa ka ba bar wu tı chen jomm.

XXIII A bibir 'lõnõ, a Saduseemine na 'yer ika a kũu pɔ irfı ba be be ε, ba wan a Yesu sẽ wa suor wu, XXIV "Wiwile, Mosesı seb ika yebε wa kpi tı bar pɔɔ na ba tara bie ε, a wu yebε wu kul a pɔɔkuɔr 'lo na wu dɔɔ bibiir ku a wu yebε 'lo na kpi. XXV Yeeer ayopõi le dɔɔ be a ka a sı sẽ ka a ba kpẽe kul pɔɔ na waa dɔɔ bie ε, tı kpi tiche a pɔɔkuɔr bar ka a yebε de kul. XXVI Ka a ayi suɔ mi de a pɔɔkuɔr kul baa mi dɔɔ bie, tiche ka wu mi kpi. A le ne nı wu ju mi le ata tı tān a ayopõi suɔ. XXVII Ba jaa na wa kul a pɔɔkuɔr nyā lɔɔr taa baar a pɔɔkuɔr nyā mi baar kpi. XXVIII Bala wa ir yi a kũu pɔ, a nibe banyā ayopõi an pɔɔ, le wun ı, an ı ba jaa kul wun lɔɔr taa?"

XXIX Ka a Yesu 'yer ku ba, "Yaa nyε yin bɔr, bojūu yaa bõɔ a Nãaŋmın gãma nı a wu kpẽɔ ε. XXX Nibe wa ir a kũu pɔ, ba kõ le kul taa ε, tı ban kaara ftka malakası na be a saaju. XXXI Tiche a kũu pɔ ir fı yele, yaa kar a le a Nãaŋmın na dɔɔ 'yer ku yi ika, XXXII n ı naa a Abraham Nãaŋmın nı a Isaaki Nãaŋmın nı a

Jekəb Nääjmin ε? *(A Yifū Gān 3:6)* Wu ın Nääjmin vur, waa ı Nääjmin kũu ε.”

XXXIII A nıbe na wa wō a nıtő neer 'maa ba naa nı a wu wiilfu.

XXXIV A Faraseemine na wa wō ıka Yesu 'yer tőo a Saduseemine, ba mı lőon taa. **XXXV** Ka a ba ãsuc na ı a nee wiwile suor 'yerbir buorč ıka wu beer a Yesu kaa, **XXXVI** “Wiwile, A Mosesı nebinsı a jaa pō, buor le ı kpẽε?” **XXXVII** Ka a Yesu 'yer ku wu, “‘Nõ a fu Soro Nääjmin nı a fu nyāa wu jaa, nı a fu nyevor wu jaa, nı a fu tıer wu jaa.’ *(Mosesı Gāma Na Tu Anū 6:5)* **XXXVIII** Nyā le ı a kpẽε nı a nedőc. **XXXIX** A ayi suç mı nı nyā, ‘Nõ a fu tı suç a fu kaar.’ *(Mosesı Gāma Na Tu Ata 19:18)* **XL** A Mosesı neer a jaa nı a Nääjmin 'yε'yerbe wiilfu kpäkpāana na a binfu nyāna.”

XLI A Faraseemine na wa 'mataa, Yesu suor ba naa. **XLII** “Nmıne le yi tıer a Ni-iraa yele? An bie le wu ı?” Ka ba 'yer ku wu, “David bie le.”

XLIII Ka a Yesu suor ba, “Nmıne le ka a nāa David a Nääjmin Sıe na dőc kpe, a wo buol wo ıka, ‘N Soro’? Bojūu wu 'yer naa ıka, **XLIV** ‘A Soro 'yer ku a n Soro, “Jāne a n nūsőc jie, ka n wa de a fu dődeme ka ba ı a fu gbees dɔolfu jie.”’ *(Yiel Gān 110:1)* **XLV** Ala ı David buol wun wu ıka, ‘N Soro,’ nmıne wun ıre wa ı a wu bie?” **XLVI** An yi a daar 'lõnõ chiine, nıre jaa ba le haa nee 'yer 'yer ε buı le 'la suor suorfu jaa go ε.

XXIII

I Yesu pāa 'yer ku a nıycō bala nı a wu poturbo,
II “A nee wiwilbe nı a Faraseemine jāne na a Mosesı dakcō ju. **III** A le jūu, yi maala a le ban

wile tı na yi turo, tı yi ta maala a le ban maala ε, bojūu ba maa turo a le ban wile ε. **IV** Ba ma lūn tuor tıır tuo nıbe, tı maa sōc de a ba nubir sır ε.

V “Yele jaa ban tōnō, ba ma buorō naa ıka nıbe ba nyε ba, na ba ma lū a fōor a ba jur pō, tı na ba ma su fuusı ban ma se bonsı 'yōč jaa vevεε. **VI** Bala wa lōč taa dire, a ji'yōčnsı jie le ba ma nō ıka ba jāne, nı a ba lōčfʊ jiir a jibere jiir. **VII** Ala tı na ba ma buorō ıka bama puoro ba a dar pō, na ba ma buorō ıka nıbe ba buorō ba, Wiwiilbe.

VIII “Yı ta sōc ka ba buorō yı, Wiwiilbe ε, nıkpřeε bō'yen tεε le yi tara. Yı jaa ın yεer. **IX** Yı ta buor nıre jaa yı, sāa a wer pō ε, bojūu yi tara na Sāa bō'yen na be a saaju. **X** Bıı yi ta buor nıre jaa wiwile ε, bojūu yi tara na Wiwile bō'yen tεε na ı a Nı-iraa. **XI** A 'lō na buorō ıka wu ı a yi křeε wu ı a yi tōtōnō. **XII** Nıre 'lō na 'mōrō a wu māe ire nı, Nāanjmın na suun wuŋ pílem tiche nıre 'lō mi na siir wu māe Nāanjmın na 'mōrō wuŋ ka wu do.

XIII “Tiche nebier ben a yın neε wiwiilbe nı a Faraseemine na ı a neer ayi děme s̄. Yı pcoŋ a nıbe var bar a Nāanjmın nāalōv pō. Yın māe ba kpíere ε, tı na yi pcoŋ var a bala na buorō a křeε bar. ³

XV “Nebier ben a yın neε wiwiilbe nı a Faraseemine na ı a neer ayi děme s̄. Yı ma yon

³ **XXIII:XIII** 23:13 A gāma amine pō, baa 'yōč a pōfʊ pie nı anaar ε ıka, 14Nebier ben a yın neε wiwiilbe nı a Faraseemine na ı a neer ayi děme s̄. Yın le ma fōb a pcočkōe a ba yie na yi ma svor Nāanjmın kor wile nıbe. A le jüu yin le a Nāanjmın na ge yoo.

jitebe nı a man pɔ na yi tı 'yer lieb nıre tıer, yın wa tɔɔ wu ka wu kaara a yi kaar, yi ma lieb wu naa ka won di dooye a būu dagel pɔ a yi kaar.

XVI “Nebier ben a bala na i jõn tı na ba tɔɔro a jõn, na ba ma 'yer ika, ‘Nıre 'lɔ na pɔn a Nāaŋmın puorfı yir a ba i tuo ε, tiche nıre 'lɔ na pɔn a selma 'lɔ na be a Nāaŋmın puorfı yir a lū wu naa.’ **XVII** Yı in jõn na yi i jelo. Buor le i kpẽs, a selma bu a Nāaŋmın yir 'lɔ na maal a selma ka wu i a cheche? **XVIII** Yı mi 'yer naa, ‘Ala i nıre pɔn na a Nāaŋmın bɔɔr lofı jie, a ba tuo ε, tiche ala i nıre pɔn na a Nāaŋmın kufı 'lɔ na dɔɔl a jie, a lū wu naa.’ **XIX** Yın jõn banyā. Buor le i kpẽs, a kufı bu a Nāaŋmın bɔɔr lofı jie na ma v̄s ka wu i cheche? **XX** A le jūu, nıre 'lɔ jaa na pɔn a Nāaŋmın bɔɔr lofı jie, pɔn wu naa nı bon jaa na dɔɔl a wu ju. **XXI** Nıre 'lɔ mi na pɔn a Nāaŋmın yir, pɔn wu naa nı a nıre 'lɔ na jāne a be. **XXII** Nıre 'lɔ mi na pɔn a saaju, pɔn naa a Nāaŋmın nākɔɔ nı a nıre 'lɔ mi na jāne a be.

XXIII “Nebier ben a yın nee wiwiilbe nı a Faraseemine na i a neer ayi dēme s̄. Yı ma ir a bonsı pɔ jiir pie pɔ bō'yen l̄ɔɔn baduu gba vaar ku Nāaŋmın, tı na yi tɔr a Nāaŋmın neer ala na tıre bar na i yelmāe sɔr tufu, nıbaal kaafı nı yelmāe tarfu. A anyā le a seet ika yi turo tı na yi taa ire amine bara ε. **XXIV** Yın jɔtɔɔrbɔ ba nyā. Yı ma chuor a jāajubil bar tı ma vɔl a nyɔɔma.

XXV “Nebier ben a yın nee wiwiilbe nı a Faraseemine na i a neer ayi dēme s̄. Yı ma pεen a ȳmanyuraa nı a ladiraa a yōo tiche ka a puc seen bɔgar nı nyuur. **XXVI** Yın Faraseemine na i

jõn. Yı ma dõč pœe a ḥmanyuraa puč tiche ka a yõo mi pāa pœe a yõo ka a viele.

XXVII “Nebier ben a yin nee wiwilbe ni a Faraseemine na i a neer ayi dëme së. Yı kaara fika yar ban pæe ka a viele, tiche ka a puč po tara nibe kõbo ni deer jaa buro. **XXVIII** Le ni wu ju mi le a yin a yõo, yi in nitor a yi taaba së, tiche a yi pučom, yi tara na neer ayi ni putuyele.

XXIX “Nebier ben a yin nee wiwilbe ni a Faraseemine na i a neer ayi dëme së. Yı men a Nāaŋmın 'ye'yerbe yar, ti na chɔr a bala na tor yar, **XXX** ti na yi 'yer ika, ‘Sın ta be be a sı sāakpāmīne sõč, sı kõ naa ta puč ba ko a Nāaŋmın 'ye'yerbe ε.’ **XXXI** A nito jūu yi din a yi māe dāasie ika yi in a nibe bala na ko a Nāaŋmın 'ye'yerbe bibiir. **XXXII** Yı baar baar a le a yi sāakpāmīne na dõč i.

XXXIII “Yin waa bibiir, ḥmīne yin ure wa chāe a būu dagel kūu. **XXXIV** A le jūu in tōn Nāaŋmın 'ye'yerbe, yēn dëme, ni a wiwilbe, ka yi ko bamīne yōč a daa ju, yin počon bamīne na yi fob ba a yi lōčfu jiir, ti na yi pāa tulo yučro bučro ba a tēn a jaa. **XXXV** Ka a na di yi a nibe bala na i a nitor ba bōč yele jaa yin ko, piel a Abel jāi sõč ti tān a Jekariya bidaba Barakiya ban ko a Nāaŋmın bočor loč jie ni a puorfu jie chara po. **XXXVI** Yelmāe le n 'yere kurč yi, a yin dina nibe na nyen gefo a yele anyāna jūu.

XXXVII “Pa yin Jerusalem nibe, a yin na ma kurč a Nāaŋmın 'ye'yerbe na yi lōčra a bala a Nāaŋmın na tō a yi së ni kusube, nyę le an ma ure ma včlaa jā ka n ma bučra ika n kaal a fu

bibiir 'mataa fika nõõ na ma ūun a wõ bil, tiche ka faa buorõ ika fo maal a le ε. **XXXVIII** A le jõu n bar a fo tõe ko fo ka wõ i dakpolo. **XXXIX** Yelmäes le n 'yere kõro yi ika yi kõ le nyε ma go ε, wa tõ tān yin na 'yer ika, 'Nääñmin wõ sõõ a 'lõ won tõ.' " **(Yiel Gän 118:26)**

XXIV

I Yesu na wa yi a Nääñmin puorfõ yir põ na wõ chiine, a wõ poturbo turo wile ika wõ nyε le ban mē a Nääñmin puorfõ yir ka wõ kaara. **II** Be le a Yesu 'yer ko ba, "Mõ yi mõ nyε naa anyāna a jaa? Yelmäes jaa le n 'yere kõro yi, a kusiviel anyāna ãsuõ jaa ku le wa chene dõõl a wõ tõ ju ε. Ban wa dãn a jaa lõb."

III Yesu na wa do jāne a Olive Tõõju, a poturbo wan a wõ sõõ a ba tõe wa suur wõ, "'Yer ko si a daar 'lõnõ a anyāna nõ na i. Bo le na i a jāne a fo waa sõõ ni a wer baarfõ daar?"

IV Ka a Yesu 'yer ko ba, "Yi bõõn sõ ka nire jaa ta wa bel yi ε. **V** Bojõu, niyõõ na de naa maa yuor waan wa 'yere, 'Maa le a Ni-iraan,' na ban bel niyõõ. **VI** Yin wa wõn tam, ka ba 'yere a tam 'yer, yi ta mire ε. A le na i naa, tiche a wer baarfõ chene na be puor. **VII** Paal dõdõme na yin tam, ka a nãmine mõ yi tam ka kõ mõ lo ka a tõe jiir amine dõõnõ. **VIII** A dõoye anyāna, an kaara fika a õõna ma õõrõ ka a wõnõ wõ.

IX "Ban pää nyõõr yin chiin na ba tõ põb yi na ba ko yi, ka a paalsi a jaa 'laar yi, yin sõõ ma jõu. **X** Niyõõ na bar a ba sõõfõ, na ba gar 'yõõ taa na ba 'laar taa. **XI** Jir ñmarba 'ye'yerbe na wan wa 'yere bele cõuyiu. **XII** Niyõõ ni na tõr Nääñmin neε,

ba kõ nõ taa ε. **XIII** Tiche nire nyã na ara tì tän a baaraa Nääjmin na faa wu naa. **XIV** Ban muol a Nääjmin nääalõu 'yer nõõ nyã a wer wu jaa ka a i dääsie a paalsi a jaa po, tiche ka a wer pää baar.

XV "Yin wa nyę naa a yele 'lo a Nääjmin na 'laar na waara ni sõcfo ka wu be a jicheche 'lo nütaa le a Nääjmin 'ye'yerε Daniel na dõõ 'yer. Võ ka a nyã na kara bõõ a par. **(Daniel 9:27)** **XVI** Yin wa nyę a le a nübe bala na kpierere a Juda, ba jo do a tõõ ju. **XVII** Nire jaa na be gar ju, wu ta suu a die po tì de bon jaa ε. **XVIII** 'Lo mi na be a puo po wu ta kul a yir tì de a wu fuu ε. **XIX** A bïbir nyäna wa vïe an in tuo ku a poçpovur ni a bala na tara a bi'yensi. **XX** Yı suorõ Nääjmin ka a yi jofu ta i sää ε, bui a Pënfu Bïbir Daar ε. **XXI** Nääjmin na maal a wer wa tän a põpäanyä, baa di a dçoye nyã bõrõ ε, bui dçoye kõ le wa jã wu go ε. **XXII** Ala i a Nääjmin ba ñmaa a ber ala bar ε, nire kõ le chene go ε. Tiche a bala won chel ir juu won ñmaan a ber bar. **XXIII** A le daar nire wa 'yer yi ika, 'Nyę a Ni-iraa,' bui "Lo ni nyã," yi ta sõc de ε. **XXIV** Bojuu jirsı Ni-irsi ni jirsı 'ye'yerbe na wa naa wa tõnõ ne'maa tõmõ na ba bel nübe bamine ala i ba tõõ naa ban 'mantaa bel a bala a Nääjmin na chel ir. **XXV** Yı nyę, n den nie 'yerε kurõ yi.

XXVI "A le juu, bala wa 'yer ku yi ika, 'Nyę 'lo ni nyã a dälpuo ju,' yi ta yi a be ε. 'Bala wa 'yer nyę, 'lo ni nyã a die po,' yi ta sõc ε. **XXVII** A le a saa nyürfu na ma yi a mõtõõ purfu jie na wu chaar 'yõõ a mõtõõ mürfu jie, le le a maa Niisaal

Bie waa mī na kaara. **XXVIII** Jie 'lō jaa bōkūu na be, be lē a sīdumo ma 'laara.

XXIX "Ajienaa, a ber anyāna a dōcye baarfū puor, 'A mōtōo na lii naa, ka a chuu mī kō lē chaar ε, ka a ηmerbie pōrō yire a saaju loro, ka a saaju bonsı a jaa dōonō.' **(Isaiya 13:10)**

XXX "A sōo 'lōnō lē ban nyē a maa Nīsaal Bie na waara a julōjuur pō, ka a paalsı a jaa na be ka a wer pō kōnō. Ka ba nyē a maa Nīsaal Bie na yi a saaju a julōjuur pō, waara nī kpēo nī tuur. **XXXI** Wōn tōn a wō malakası ka ba pēel a ıul kpēo jaa na ba bōl a nībe bala wōn chel ir a wer wō jaa 'mataa.

XXXII "Yi de a pōlpōl tīer yele jān yē. 'Lō wa tooro a vaar, yi bōon ıka a tol sōo gbōr naa.

XXXIII A le nī wō ju mī lē, yin wa nyē a yelsı anyāna, yi bōon ıka a maa Nīsaal Bie waa gbōr naa jaa yēyē. **XXXIV** Yelmāes le n 'yere kurō yi ıka, a pōpānyā nībe kō kpi baar ε, wa tī tān a yelsı anyāna na ı. **XXXV** A saaju nī a wer na wa baaraa, tīche maa 'yerbie 'lō kō wa baar ε.

XXXVI "Nīre jaa ba bōo a bībir nyā ε, bīu a sōo ε, a malakası mī gba na be a saaju ba bōo ε, bīu a Bie ε, ka a Sāa tēe ba le bōo ε. **XXXVII** A le an dōo kaara a Nowa sōo, le le an mī na kaara a maa Nīsaal Bie waa sōo. **XXXVIII** Bojūu sere, tīche ka a kōpaalaa wa nībe dire na, tī nyuro, ka dōor nī pōbō kulo taa, tī tān a bībir 'lō a Nowa na kpē a daka bulomtum pō. **XXXIX** Baa bōon ε, tī tān a sōo 'lō a kōpaalaa na wa di ba, le mī le an kaara a maa Nīsaal Bie waa daar. **XL** Nībe ayi na ben puo pō, ka a Nāanymın wa de a āsūo chiin tī bar

a ãsuo. **XLI** Pobø ayi na 'mantaa nienue jõ ka a Nãaŋmìn wa de a ãsuo chiin tì bar a ãsuo.

XLII "A le jüu yì kaara sõ, bojüu yaa bõc a bïbir 'lõ a yì Soro nì na wa ε. **XLIII** Tiche yì bõon a yele anyā par, a yir suo ta bõon a sõc 'lõ a nãnyie na waara a tâsco, wõ kõ naa gur ε, ka a nãnyie wa kar kpe wõ a yir ε. **XLIV** A le jüu, yì mì guro a yì mäe, bojüu a maa Nisaal Bie na wan a sõc 'lõ yün kõ bõon ε.

XLV "An le a nire 'lõ na i a yë nì a yelmäe suo a wõ níkpëe na 'yõc ka wõ kaara wõ a yir na wõ kurc a tõtõnbø a ba bõdiir a sõc 'lõ wõn 'yõc wõ?

XLVI An in bõcsõn ku a tõtõnõ nyäna a wõ níkpëe na wa nyé ka wõ ure a le. **XLVII** Yelmäe le n 'yerë kurc yì, wõn vën ka wõ kaara a wõ bonsı a jaa.

XLVIII Tiche ala i a tõtõnõ nyäna in putusuo na wõ tier a wõ nyää pç ika, a n níkpëe kor naa, **XLIX** tì piel gere a tõtõnbø bala na be a yir tì pää ma di na wõ ma põc a dãnyurbo põ, **L** a wõ níkpëe na wa dûu wõ naa a bïbir 'lõ wõn ba tier nì a sõc 'lõ wõn ba bõon ε. **LI** Wõn ñma wõn gbõl gbõl 'yõc a neer ayi dëme põ, be le ban kõnõ tì ñcoro nyime.

XXV

I "A sõc 'lõnõ, a Nãaŋmìn nãalõu na kaara fika põcsarsı pie na de a ba fätine ika ba tì tuor a põc paalaa nì a wõ sîre. **II** Ka a ba anñu i jõlõ, tiche ka a ba anñu mì i yë dëme. **III** A jõlõ bala den a ba fätine tiche baa de kää põc ε, **IV** tiche ka a ba anñu bala mì na i a yë dëme, de kää põc a ba fätine põ. **V** A põc paalaa sîre na wa kor a waa jüu, gõc kpe ba naa ka ba gã gur.

VI “A tāsōo bāin le ba ḥme chēlma tāna 'yērē,
'A pōo paalaa sīre waara, yī yī wa tuor wō yooo.'

VII “A pōosarsı pie banyāna vaan ir tīe tīe a ba
gonsı 'yōo a ba fātīne pō. **VIII** A jōlo bala 'yer kū a
yē dēme, 'Yī por a yī kāa amīne kū sī, a sī bonsı
kpīine naa.'

IX “Be le ka a yē dēme bala 'yer kū ba, 'Kai, a
kō ta sī nī a yīn ε. Yī chen a be ban daara na yī
tī da.'

X “Tīche, ban līeb chiine a dafū jie, a pōo
paalaa sīre wa naa, ka a bala jaa na chōcr 'mataa
kpe a pōo paalaa kulfū jie, tī na ba nyōo a pān
pōo.

XI “A jōlo anūu bala mī wa bīer wa na ba mī
wa kpooro a pān 'yer, 'Nīkpēe, nīkpēe, yuo a pān
ka sī kpē.'

XII “Tīche ka wō 'yer kū ba, 'Yelmāe jaa, n ba
bōo yī ε.'

XIII “A le jīu yī gu yī māe bojūu yaa bōo a bībir
bīu a sōo ε.

XIV “A mī le nyentāan go fuka daba kōo na
buōrō yōfu na wō buōl a wō gbāgbaar 'mataa de
a wō bonsı pō ba. **XV** Wō kon āsūo selbie anūu,
na wō kū āsūo mī selbie ayi na wō kū āsūo mī
selbir bō'yen. Wō ma kon āsūo jaa man a wō
fōo, tī na wō yo. **XVI** A 'lō na de a selbie anūu tī
yar nyē selbie anūu tōnō dōo. **XVII** A 'lō mī na
de a selbie ayi tī yar mī nyē selbie ayi tōnō dōo.
XVIII Tīche a 'lō na de a selbir bō'yen tī tuun bōo
de a wō nīkpēe selbir ūu.

XIX “An wa kor bālāa ka a gbāgbaar bala
nīkpēe wa wa ika ba guor a selbie yele. **XX** A
'lō na de a selbie anūu waan na selbie anūu wa

'yer, 'Nıkpẽe, selbie anũu le fu dőo ku ma, nyę selbie anũu tőnő le n nyę dőo.'

XXI "Ka a wu nıkpẽe 'yer ku wu, 'Fu tőn vila, gbägbamäe le fu i. Fu tara na yelmäe a bőbile po, in 'yőo fon ka fu kaara bőyoo. Wa puo ma ka si 'mataa dire a nőo.'

XXII "A 'lo mi won ku a selbie ayi wa 'yer ku a wu nıkpẽe, 'Fu dőo ku ma selbie ayi, nyę selbie ayi tőnő le n nyę dőo.'

XXIII "Ka a wu nıkpẽe 'yer ku wu, 'Fu tőn vila, gbägbamäe le fu i. Fu tara na yelmäe a bőbile po, in 'yőo fon ka fu kaara bőyoo. Wa puo ma ka si 'mataa dire a nőo.'

XXIV "A 'lo mi won ku a selbir bőyen wa 'yer naa, 'Nıkpẽe, n bőon na fon i nıbikoo suo na fu ma ńma a be fon ba bor ε, na fu ma wob a be fon maa yaar bar ε. **XXV** Ala le so ka dābāe kpe ma ka de a fu selbir tı ūu bar. Nyę a fu selbir."

XXVI "Ka a wo nıkpẽe 'yer ku wo, 'Fõu gbägbaputuo nı koro suo nyä. Fun ben bőon ika n ma ńman a be in maa bor ε, naa wob a jie 'lo in maa yaar bar ε, **XXVII** a ta seeen ika fu ta de a n selbir tı yőo a libie yir po, ka maa ta wa lıeb wa ka n nyę tőnő dőo ε?

XXVIII "Yı faa a selbir bőyen a wo s̄e na yi ku a nıre 'lo na tara a selbie pie. **XXIX** Nıre 'lo jaa na tara yoo, ban ku won yoo puo ka ba tara yoo tiche a nıre 'lo na ba tara bon jaa ε, a bälää 'lo won tara gba ban faan yin a wo s̄e. **XXX** A gbägbaburbur nyä 'lo, yi de wo lōb bar yoo be le ban kōnő tı oco nyime."

XXXI "A maa Nısaal Bie wa wa a n tı̄r po, nı a n malakası ba jaa, in wa jāne naa, a n tı̄r nāalöö

dakɔɔ ju. [XXXII](#) A paalsı a jaa na pāa lɔ̄ taa a n niem, ka n pāa oor a nibe nītāa le pechine na ma oor a piir nī a buur. [XXXIII](#) In oon a piir bar a n nūsɔɔ jie, tiche ka a buur mī ara a n gubaa jie.

[XXXIV](#) “Ka n pāa 'yer ku a bala na be a n nūsɔɔ jie, 'Yi wa, yin a n Sāa Nāaŋmīn na sōu. Yi wa kpe a Nāaŋmīn nāalɔ̄ pɔ̄, de a yi nābomo wōn choɔr bin gun yi a wer pielfu sōo. [XXXV](#) Bojūu kō dōɔ kpe ma, ka yi ku ma ka n di, kōnyūur dōɔ kpe ma, ka yi ku ma kōɔ ka n nyū, n dōɔ i sāan ka yi ir ma sāan. [XXXVI](#) N ba dōɔ tara bōsursı ε, ka yi ku ma fuu ka n su, n dōɔ bierε ka yi sāa ma. N dōɔ be pōɔfū die pō, ka yi wa piir ma kaa.’

[XXXVII](#) “A nūmīn na pāa līeb suur wu, ‘Sı Soro, nyine le sı nyε fu, ka a kō kpe fu, ka sı ku fu bōdiir a fu di, bıı ka kōnyūur kpe fu, ka sı ku fu kōɔ a fu nyū? [XXXVIII](#) Sōo buor le sı nyε fu, ka fu i sāan ka sı ir fu a sāan, bıı ka faa tara bōsursı ε, ka sı ku fu fuu a fu su? [XXXIX](#) Sōo buor le sı nyε fu, ka fu bierε, ka sı tı piir fu kaa, bıı sōo buor le ba nyɔɔ fu pōo ka sı chen tı piir fu kaa?’

[XL](#) “A nāa na 'yer ku ba, ‘Yelmāe le n 'yere kurɔ yi, a le yin dōɔ maal ku a nuba'yōɔnsı bala na i a n sofū, maa le yi maal ku.’

[XLI](#) “Tiche na wu pāa 'yer ku a bala mī na be a wu gubaa jie, ‘Pō 'yōɔfū turo yi naa, yi tōɔ chen be na yi tı kpe a būu 'lɔ a Nāaŋmīn na gbɔɔ gun a tı nī a wu malakası. [XLII](#) Bojūu kō dōɔ kpe ma, ka yaa ku ma bon jaa ka n di ε. Kōnyūur dōɔ kpe ma, ka yaa ku ma kōɔ ka n nyū ε. [XLIII](#) N dōɔ i sāan, ka yaa kaa ma sāan kaa fu ε, n ba tara bon

jaa na su ε, ka yaa ku ma fuu ka su ε, ka n bierε, bῑ be pɔɔfυ die pɔ, ka yaa wa piir ma kaa ε.'

XLIV "Ka ba pāa mī l̄eb suur wu, 'Sı Soro, sɔɔ buor le sı nyε fυ, ka a kɔ̄ kpe fυ, bῑ ka a kɔ̄nyūur kpe fυ, bῑ ka fυ i sāan, bῑ ka faa tara bon jaa na su ε, bῑ ka fυ bierε, bῑ ka fυ be pɔɔfυ die pɔ, ka saa kaa fυ ε?'

XLV "Wu 'yer ku ba, 'Yelmāe le n 'yere kurɔ yι, yun ba maal ku a n̄iba'yɔ̄nsı bala ãsuɔ ε, maa le yaa maal ku ε.'

XLVI "A n̄ibe banyāna na chen a dɔoye 'l̄o na ba tara baarfυ jie, tiche ka a n̄imün mī chen a nyevvør na ba tara baarfυ jie."

XXVI

I A Yesu na wa 'yer a anyāna a jaa baar, wu 'yer ku a wu poturbo, **II** "Yι bɔɔn ika a chen ber ayi ka a Gõl Bar Difυ na ta, ka ba na de a maa N̄isaal Bie t̄r ka ba kpa ma a daa ju."

III A Juu n̄ibe bɔɔrlo n̄ibere n̄i a n̄ibere l̄ɔ̄ taa a bɔɔrlo n̄ikpε̄s yir na di Kayafası, **IV** na ba bυɔrɔ vuo ban na tu nyɔɔ a Yesu na ba ku. **V** Tiche ka ba 'yer, a ta i a Gõl Bar Difυ sɔɔ ε, ka jεer taa īre wa ir a chara pɔ ε.

VI Yesu na wa be a Betanı a Simon 'l̄o na dɔɔ i a kɔ̄kɔmɔ̄ yir, **VII** ban wa jε dire, pɔɔ kɔ̄ waan na pārtɔvila n̄i kānyūu kɔ̄ dafυ na ba wōnō ε, na wu kpaar dɔɔl a Yesu ju.

VIII A poturbo na wa nyε a le, ba nyen suur na ba 'yer, "Bo le so ka wu sɔɔnō a kānyūu nyā bar a n̄itō? **IX** Fon taa den a kānyūu anyāna da libiyɔɔ de ku a n̄ōn dēme."

X Yesu na bōon a ba tīer, wō 'yer ku ba, "Bāa 'yōo le yi mii 'yōo wō? Wō maal vila ku ma. **XI** A nōn dēme 'lō, yin nū bala ben ka tīche maa ku be a yi sē sōo jaa ε. **XII** Won kpaar a kānyūu anyāna 'yōo ma, wō maal a le chōor ma gun a n ūufu. **XIII** Yelmāe le n 'yere kōrō yi, jie jaa ban wa muol a 'yer nōc nyāna a wer wō jaa pō, ban 'yer naa a le a pōo nyā na i na ba chene tara a wō tīer."

XIV A Pie Nū Ayi bala āsuō ban buoļo Judas Isikariyot chen a Juu nūbe bōorlo nūberē sē **XV** ti suor ba, "Bo le yin ku ma ala i n de won 'yōo a yi nuur pō?" Ba sōr selbie lijer nū pie ku wō. **XVI** An yi a sōc 'lōnō wō buoļo na vuō won na tu de a Yesu 'yōo a ba nuur pō.

XVII A būbir dōc 'lōnō i naa a Paanōkōo Lōfū, ka a Yesu poturbo wa suor wō, "Nyūne le fu buoļo ika sī chen tī chōor a Gōl Bar nyā Difū bar ka sī tī di?"

XVIII Ka wō 'yer ku ba, "Yi chen a tēe pō, daba kōc sē na yi tī 'yer ku wō, 'A wiwile 'yer naa, a n sōc gbōr naa, ka maa nū a n poturbo na di a Gōl Bar Difū a fu yir' " **XIX** A poturbo in a le jaa a Yesu na 'yer ika ba i. Ka ba maal a Gōl Bar bōdiir.

XX A jāanvōr na wa ta, Yesu nū a wō poturbo Pie nū Ayi wa jēn jil a bōdiir na di. **XXI** Ban wa dire, wō 'yer ku ba, "Yelmāe le n 'yere kōrō yi ika, a yi āsuō na gar 'yōo ma."

XXII Be le ka ba jaa puor sōc ka ba surō wō bō'yen 'yen, "An in maa le o, n Soro?"

XXIII Ka a Yesu 'yer, "A 'lō in 'mataa tun ala bō'yen pō le na gar 'yōo ma. **XXIV** A maa Nīsaal Bie na kpi naa nūtāa le ban sēb a Nāaŋmīn gān

pō. Tiche nebier ben a nire 'lo na gar 'yō a maa Nisaal Bie won din dōoye gar nire jaa. Bala ta ba dōc wō ε, ala sa."

XXV Judas a 'lo na gar 'yō wō suor, "An in maa le ɔ, Wiwile?" Ka a Yesu sōc, "ɔ, fōu le."

XXVI Ban wa dire, Yesu den a paanō puor Nāaŋmīn yāan na wō ḥma de ku a wō poturbo, tī na wō 'yer, "Yi de 'wōb, a maa āgān le."

XXVII Wō le den a ɻmele 'lo ban nyuro nī, na wō puor Nāaŋmīn yāan tī le de ku ba, "Yi jaa yi de nyū. **XXVIII** A anyāna le i a n jāi na i a netūraa in tara nī yi na tara kpēc. An kpaar na a faa nīycō ka yelbier vē kufu be be. **XXIX** N 'yere na kurō yi ɻka, n kō le nyū a dāa anyāna ε, wa tī tān a daa 'lōnō in na 'mataa nyūn yi a dāpaalaa a n Sāa nāalōu pō."

XXX Ban wa yiel a yiel dān Nāaŋmīn, ba suun chen a Olive Tūr Tōo ju.

XXXI Yesu 'yer ku ba, "Yi jaa na jon a tāscō nyāna tī bar ma a n yō, a maa jūu. A seb a Nāaŋmīn gān pō ɻka, 'In ɻme naa pechine ku ka a piir yēyel.' (*Jekariya 13:7*) **XXXII** Tiche maa wa ir a kūu pō, in dōc yin nie chen a Galilee."

XXXIII Ka a Pita 'yer ku wō, "Ala i ba jaa sōon bar fu a fu jūu, maa 'lo kō bar fu ε."

XXXIV Yesu 'yer ku a Pita, "Yelmāe le n 'yere kurō fu, ɻka a tāscō nyāna a nōrdōc kō kō ε, tiche ka fu chiir ma gbēε ata."

XXXV Tiche ka a Pita 'yer ku wō ɻka, "Ala i maa nī fōu na 'mataa kpi gba, tī n kō 'yer ɻka n ba bōc fu ε." Ka a poturbo bala mī na che 'yer a le nε.

XXXVI Yesu ní a wú poturbo chen a jie 'ló ban buɔlc̥ a Getisemanı, ka wú 'yer ku ba, "Yí jāne a kana tiche ka n chen tı suɔr Nāaŋmın." **XXXVII** Be le wú tara Pita ní Jebedee bibiir ayi ka a wú puɔ sőc̥ yɔɔ jaa ka tuer nyɔɔ wú. **XXXVIII** Ka wú 'yer ku ba, "N tuer sőc̥ naa, tı nyetāan kūn, yí jāne a ka na gu ma."

XXXIX Wú chen a niem bālāa tı lo kpa tēe suɔr Nāaŋmın 'yere, "N Sāa ala ı a tara naa ıfú kōɔ, v̥e ka a dɔɔyε ηmele nyāna po ma. Tiche a ta ı le maa na buɔrc̥ ε, tı a ı a le fōu na buɔrc̥."

XL Wú l̥eb wa a poturbo s̥e wa nyε ka ba guro. Ka wú 'yer ku ba, "A mõ yí kõ tõc̥ jẽ bālāa jaa gu ma ε? **XLI** Yí jεc̥ chεle, na yí suɔr Nāaŋmın ka a bεer kaa ta wa nyɔɔ yí ε. A ba tuer buɔrc̥ naa tiche ka a ba āgāma ba tuɔr ε."

XLII Wú le chen a gbeε ayi suɔ tı suɔr Nāaŋmın. "N Sāa, ala ı a dɔɔyε ηmele nyā kõ tõc̥ po ma ε, ka maa ba nyūn wú ε, fōu bɔfú wú ı."

XLIII Wú le wan wa nyε ka ba chene guro, bojūu gõc̥ kpe ba naa. **XLIV** Be le wú le bar ba tı chen a gbeε ata suɔ tı suɔr Nāaŋmın a le ne ní wú ju.

XLV Wú l̥eb wa a poturbo s̥e wa suɔr ba, "Yí chene na gã guro na yí pene we? Nyε, a sőc̥ ta naa ka ban gar 'yɔɔ a maa Nisaal Bie de wú ku a yelbe-ırbe. **XLVI** Yí vaa ir ka sı chen. Yí nyε a gagaraa na waara."

XLVII A Yesu na chene 'yere, ka Judas na ı a wú poturbo Pie ní Ayi ãsuɔ, tı daasää ní nibe na yi a Juu nibe bɔɔrlo nibeε s̥e waara ní sɔberε ní dakorsı a wú s̥e. **XLVIII** A Judas dõc̥ man ba ıka, a 'ló wun tı puor tı muɔr a kɔtir 'ló le, yí nyɔɔ

wu. [XLIX](#) Ban wa tı ta, Judas pɔɔn chen tı 'yer,
"Wiwile, n puor fu naa," tı muɔr a Yesu kɔtir.

[L](#) Ka Yesu 'yer ku wu, "N badaba, tɔ a le fɔn
buɔrɔ ika fu tɔ." Be le ba wa nyɔɔ a Yesu. [LI](#) Be
le ka a Yesu poturbo ãsuɔ na ara gbɔr wu vɔɔ
a suɔ chen a Juu dème bɔɔrlo nää gbâgbaa toor
ŋmaa.

[LII](#) Be le ka a Yesu 'yer ku wu, "De a suɔ su a
sokpa pɔ, bala na jeeɛre nı a suɔ na kpìn a suɔ
kũu. [LIII](#) Fu t̄er ika n kɔ tɔɔ buɔl a n Sãa ka
wu sɔɔ ma nı a malakasi gbulo pie nı ayi bıı?
[LIV](#) Tiche ŋmìne le an īre wa i yelmãe a le a
Nääŋmìn gãma na 'yer ika a nıtɔ le na i?"

[LV](#) A sɔɔ 'lɔnɔ, a Yesu suɔr a niyɔɔ bala, "A mɔ
niubier le n i ka yi waan suɔr nı dakorsi a n nyɔɔ
fu jie wε? Bıbir jaa le n ma jãne wile yi a puorfu
yir bechaar pɔ, tı yaa nyɔɔ ma ε. [LVI](#) Tiche a i
naa a le ka a le a Nääŋmìn 'ye'yerbe na dɔɔ 'yer
a Nääŋmìn gãma pɔ i yelmãe." Be le ka a Yesu
poturbo ba jaa bar wu tı jo.

[LVII](#) A bala na nyɔɔ a Yesu, chiin wu naa a Juu
niibe bɔɔrlo nää Kayafası sɛ, ka a nee wiwiilbe
nı a nibere ba jaa wa lɔɔ taa. [LVIII](#) Tiche ka Pita
be a puor jaa turo, na wu tı kpe a bɔɔrlo nää yir
bechaar pɔ, tı lɔɔ jãne nı a gugurbo, ika wu nyɛ
le an na baar.

[LIX](#) Ka a Juu niibe bɔɔrlo nibere nı a 'yer toɔrfu
nibere pāa buɔrɔ jir ŋmarba ka ba na ŋmaa jire
'yɔɔ wu, ka ba na tu a be ku a Yesu. [LX](#) Tiche
baa nyɛ yele jaa a wu 'yɔɔ ε. Niyɔɔ daan yi ŋma
jiryɔɔ 'yɔɔ wu, tiche ka a ba 'yerbie i jirsı. A
baaraa niibe ayi daan yi [LXI](#) na ba 'yer ika, "A

daba nyāna le 'yer ika, 'In tōč ḥmer a Nāaŋmīn puorfu yir nyāna bar tī de ber ata le men wū.' "

LXII A be le ka a Juu nībe bōrlo nāa ir ara tī suur a Yesu, "Faa tara 'yer jaa na 'yer bu? Bo dāasīe le a anyā ban dire dōčō fu?" **LXIII** Tīche ka a Yesu i jaa gbul. Be le ka a Juu nībe bōrlo nāa 'yer, "N soro fu naa a Nāaŋmīn nyā na i a vor niem, ika fu 'yer ku sī, ala i fōu le i a Ni-iraa na i a Nāaŋmīn Bie."

LXIV Ka a Yesu 'yer ku wū, "Jō, a le ne fun 'yer le. Tīche yī jaa le n 'yere kuro ika daa kōč, yīn nyen a maa Niisaal Bie na jāne a Kpēč Sōč nūsūč jie. Yī mī na le nyē ma naa ka n yī a julōjuur pō waara."

LXV Ka a bōrlo nāa tōč a fuu chir tī 'yer, "Wu sōč Nāaŋmīn yuor. Bo le so sīn chēne bōrō dāasidirbe? Yī wōn wū tu Nāaŋmīn. **LXVI** Nmīne le yī tīer?" Ka ba 'yer, "Wu sseēn kū."

LXVII Ba chir nataar 'yōč wū a nie pō, tī ma gbul nūn ḥmen wū, ka bamīne mī ma 'ma wū, **LXVIII** tī suur, "Ni-iraa, ala i fu bōčōn yele jaa wiil sī a nīre 'lō na ḥme fu?"

LXIX Pita jāne naa a yōč a bēchaar pō. Ka a gbāgbapōčōbile āsūč wa a wū sē wa 'yer, "Fu mī dōč turo a Yesu na yi a Galilee."

LXX Tīche ka wū chiir a ba jaa niem tī 'yer, "N ba bōč a 'yer 'lō par fun 'yere ε."

LXXI Won wa tī ara a dōdōr nēε, a pōčōbile āsūč nyē wū naa na wū 'yer ku a nībe na ara a be, "A daba nyā mī dōč turo a Yesu na yi a Najareti."

LXXII Be le a Pita le chiir pō tī 'yer ika, "N ba bōč a daba nyāna ε."

LXXIII A ba kor ε, ka a bala na ara gbور a Pita mi 'yer, "Sire jaa le, fu i naa a ba āsū. A fu kōkōr yin fūn chāa pō."

LXXIV Be le ka a Pita pōrō 'yōonō a wō māe tī mi pōrō kōrō ba 'yerē ika, "N ba bōc a daba nyāna ε." Ka a nōraa mi tōc kō. **LXXV** Be le ka Pita tuer tō a le a Yesu na dōc 'yer, "Fūn chiir ma naa gbees ata tiche ka a nōraa kō." Ka a Pita ir yi a yōo tī kō nībaal kōn.

XXVII

I A wer na wa chaar bibio, a Juu nībe bōorlo nīberē nī a nīberē ba jaa lōc taa guor le ban na i ku a Yesu. **II** Ba lū wōn tara chiin a paal Nākpēe Pilate sē.

III Judas na gar 'yōc wō na wa nyē ika ba tōr a Yesu 'yer guor a wō kōfū, wō pōc sōc naa ka wō le līeb a libibie lījer nī pie na wō tī ku a Juu nībe bōorlo nīberē nī a nīberē. **IV** Tī na wō 'yer, "N maal yelbier nī in gar 'yōc nīre na ba maal yelbier jaa ε." Tiche ka ba 'yer, "Sī baka ba le ε? Fu 'yer a i." **V** Wō den a libie lōb bar a Nāanjmīn puorfū yir pō, tī na wō yi tī yōol miir.

VI Ka a Juu nībe bōorlo nīberē wob a libie na ba 'yer ika a ba see ika sī de yaa 'yōc a Nāanjmīn puorfū yir libie pō ε, bojūu a in jāi libie. **VII** Ban wa guor taa baar, ba den a libie dān a lamīer wer a jie ban ma ūno sāanba. **VIII** Le le so ka nībe bōorlo a jie nyā, "Jāi Wer," wa tān dūna. **IX** A in yelmāe nī a le a Nāanjmīn 'ye'yerē Jeremiyā na dōc 'yer, "Ba den a libibie lījer nī pie a le a Isural nībe na sōo de, **X** na ba dān a lamīer wer nītāa le a sī Soro na 'yer." *(Jeremiyā 19:1-13)*

XI Yesu na wa ara a Nākpēē Pilate niem, wu suor wu naa, “Fōu le ı a Juu nibe nāa o?” Ka a Yesu 'yer “Jō, a le ne fun 'yer le.”

XII A bōorlo nibe re nı a nibe re na sōonō a wu yuor, waa 'yer 'yer jaa ε. **XIII** Be le a Pilate suor wu, faa 'yere 'yer jaa we? Nyę le ban sōonō a fu yuor jā? **XIV** Tiche a Yesu ba haa née sōo wu nı a ala a jaa ban 'yere dōolo wu ε, ka a 'maa a Pilate nēε.

XV A lōo difo sōo wa ta, ba ma 'yer ika a Nākpēē Pilate wu ir nire 'lō a nibe na buorō a pōc fu die po bar. **XVI** A sōo 'lōnō, ba poon daputuo sōo kōo nire jaa na bōo ka wu di Barabasi. **XVII** A le a nyōo na wa lōo taa, Pilate suor ba naa, “An le yi buorō ika n yuo ku yi, Barabasi bū Yesu, a 'lō ban buorō a Ni-iraa?” **XVIII** Bojūu wu bōon naa ika a nyuur ban tara nı a Yesu le so ban nyōo wu waan a wu s̄e.

XIX A Pilate na wa jāne a 'yer tōrfu dakōo ju, a wu pōc tōn 'yer wu, “Taa ire wa ire a daba 'lōnō na ba maal bon jaa yele jaa ε, bojūu jāa, n din dōoye jān po nı a wu yele.”

XX Tiche a bōorlo nibe re nı a nibe re 'yer ku a nyōo ika ba suor ka wu yuo Barabasi bar, tı ku a Yesu.

XXI Ka a Nāa Pilate le bōo suor ba go, “A nibe banyā ayi, buor le yi buorō ika n yuo ku yi?” Ka ba 'yer, “Barabasi.”

XXII Ka a Nāa Pilate suor ba, “Tı n ı ḥmīne nı a 'lō yin buorō a Ni-iraa?” Ka ba jaa 'yer, “Kpa wu a daa ju.”

XXIII Ka wo suor ba, “Bo yelbier le wo i? Bo deer le wo maal?” Tiche ka ba tāna kpēc jaa ‘yεrε, “Kpa wo a daa ju.”

XXIV A Pilate na wa nyε bōon ıka wo kō tō yele jaa i ε, tiche ka a nibe wilewile jaa tī gar, ka wo de kō pεen a wo nuur a nycō niem, tī na wo ‘yεr, “Maa ba puo a daba nyā kūu pō ε. Yīn sē le a be.”

XXV Be le ka a nibe ba jaa ‘mataa ‘yεr, “V̄ε ka a wo jāı dōol a sīn nī a sī bibiir ju.”

XXVI Be le wo yuo a Barabasi ku ba. Wo v̄ε naa ka ba fōb a Yesu tī wo de wo ku a sojası ka ban tī kpa a daa ju.

XXVII Be le ka a sojası tara a Yesu tī kpēn a nāa yir kpēε ‘lō pō, tī buol a ba taaba sojası lō taa.

XXVIII Ba yaar a wo bonsı bar tī de fuu jīε su wo,
XXIX na ba le de guor wob nāa jupil kaar su wo.

Ba den dāgbal ‘yōo wo a nūsōo pō, na ba gbur dumo a wo niem laara wo, “Yāan yooo, Juu nibe nāa!”

XXX Ba ma chīr nataar ‘yōo wo tī de daa ḥmen wo a ju pō. **XXXI** Ban wa la wo a nītō wa baar, ba yāan a fuu jie ‘lō bar tī de a wo māe fuu su wo, na ba pāa de wo chiin ıka ba tī kpa a daa ju.

XXXII Ban wa yi a sōr pō, ba nyen daba na yi Sirenı ka a wo yuor di Simon, ka ba nyōo wo fir wo ka wo tuo a Yesu daa. **XXXIII** Ba tī tān jie ban buolcō Gōlgōta, a par le ıka, Julaa Jie. **XXXIV** Ba den tāituo ‘yōo dāa pō ıka a Yesu wo nyū, tī won wa lem kaa, wo tōr bar. **XXXV** Ban wa kpa wo a daa ju baar, ba pō naa a wo fōr ḥmen gbām bōon ala āsuō jaa nī na di, **XXXVI** tī na ba jāne a jie pire wo.

XXXVII Ba səb a yele 'lō jūu ban kūn wū mar a daa ju uka, NYE A YESU, A JUU NIBE NĀA. **XXXVIII** Ba mī kpan nifarba ayi a dabābānsi mī ju, ka āsuɔ̄ be a Yesu nūsūj jie ka āsuɔ̄ mī be a wū gubaa jie. **XXXIX** A bala na tala a be tōrō wū, na ba vavire jur **XL** 'yere, "A fōo na 'yēr uka fūn ḥmer a Nāaŋmīn puorfu yir tī de ber ata men, faa a fū māe. Ala i fū i naa a Nāaŋmīn Bie, wa suu a daa ju."

XLI Le nī wū ju mī le a Juu nibe bōorlo nibere nī a nee wiwiilbe nī a nibere mī laara wū, **XLII** na ba 'yere, "Wū faan nibe bamine, tī wū kō tōj faa a wū māe ε. 'Lō le i a Isiral Nāa, wū wa suu a daa ju a pōpāanyāna, ka sī sōc de wū. **XLIII** Wū sōon Nāaŋmīn. Vē ka Nāaŋmīn faa wū a pōpāanyāna, bojūu wū 'yēr naa uka wū iñ Nāaŋmīn Bie." **XLIV** Le nī wū ju mī le a nifarba ayi bala mī ban kpa gbūr wū, mī tō wū.

XLV A mōtōo na wa ara gar ju sālsōo, a wer wū jaa sōb naa tī tān a mōtōo balfū sōo. **XLVI** A sōo 'lōnō a Yesu chūr kpēo jaa na wū 'yēr, "Eloī, Eloī, lama sabakatanī." A par le uka "N Nāaŋmīn, n Nāaŋmīn, bo le so fūn līeb puor 'yōo ma?" (*Yiel Gān 22:1*)

XLVII A nibe bala na ara gbūr wū, na wa wō a le wūn 'yēr, ka ba 'yēr uka, "Elaija le wū būclō."

XLVIII Ajienaa ka a daba āsuɔ̄ jo chen tī 'mōo sapō 'lōr a dāmiir amine pō, na wū char daa pō, de kū a Yesu uka wū muur. **XLIX** Tiché ka bamine 'yēr, "Yi bar a sī kaara, Elaija na wa yōo wū naa būi."

L Be le a Yesu chūr kpēo jaa tī ḥmaa a vuur.

LI Ka a Nāaŋmīn puorfu yir pō, ban lū fōbaa chūer a saaju tī gbem a par. Ka a tēe dām, ka a

küsibé mi ñmer ñmer. [LII](#) A yar mi yuo yuor, ka a Nääñmin níbe bamíne na dőc kpi, jœ. [LIII](#) Ban wa yi a ba yar pç a le, ka a Yesu na wa ir a kũu pç baar, ka ba pää kpe a têchëchë pç, ka nücoo jaa tı nyę ba.

[LIV](#) A sojası níkpëe nı a bala won ara nı na ba pire a Yesu, nyen a wer na däm nı a le jaa na ı, ka däbäe kpe ba, ka ba 'yer, "Yelmäe jaa le, a daba nyä in a Nääñmin Bie."

[LV](#) Pçö yçö mi dőc be a be ara teer jaa kaara, bala le dőc tu wo yin a Galilee na ba sõnõ wu. [LVI](#) A pçbo banyäna pç le Meer na yi Magdala, nı Meer na ı Jemesı nı Josefov ma, nı a Jebedee bibiir ma.

[LVII](#) A jäänuor na wa ta, a taraa suç kő na yi Arimatıya ban buçlç Josefø, wu mi dőc ı a Yesu poturo. [LVIII](#) Wu chen a Pilate së tı suor a Yesu ägän. Ka a Pilate bar sör ka ba yçö a Yesu ku wu. [LIX](#) A Josefø yçon a ägän pil fopila, [LX](#) kul tı ūu a wu mäe yaa paalaa pç won chi a küsür pç. Wu bil küsür wa pçö a yaa nee tı na wu kul.

[LXI](#) Meer na yi Magdala nı a Meer äsöö ben be jänë a yaa puor.

[LXII](#) A Choɔrfø Bıbir ka a wer na chaar ka a ı a Pénfø Bıbir le, a Juu níbe bɔɔrlo níberë nı a Faraseemine chen tı 'yer a Näkpëe Pilate, [LXIII](#) "Níkpëe, sı le tıer a le a jir ñmara 'lõnõ na dőc 'yer won dőc chene, 'Ika ber ata daar in le lıeb ir ı vor.' [LXIV](#) A le juu vë ka ba gu a yaa tı tän a ber ata daar, ka ala ba ı le ε, a wu poturbo na chen tı ju a ägän a yaa pç, tı 'yer ku a níbe ıka, 'lo le ir a kũu pç, ka a belfø taa ı dœr gar a le won dőc 'yer ε."

LXV Ka a Pilate 'yer, "Yi de gugurbo ka ba ti gu a yaa a le yin bɔ̄o." **LXVI** Be le ba tara a gugurbo chiin ka ba ti be a yaa bɔ̄o pɔ̄o, ti na ba 'yɔ̄o a kɔ̄sir jāne, ti 'yɔ̄o ka a gugurbo ara gu.

XXVIII

I A Pẽnfo Bıbir na wa baar, ka a na i a Pẽnfo diviε bio daar a wer na wa chaara wa la la la, Mæer na yi a Magdala ni a Mæer ãsuo yin chen ika ba ti kaa a yaa.

II Be le ka a tēe dãm kpẽo jaa, ka a i Nääñmin malaka le yi a saaju suu wa bil a kɔ̄sir bar a yaa neε ti do jāne. **III** A wu nie nyile saa nyırfu kaar, ka a wu bōsursı pel jaa pılpıl. **IV** Dãbãe kpẽn a bala na ara kaara, ka ba giem ara kün kaar.

V A malaka 'yer ku a pɔ̄bo, "Yi ta joro dãbãe ε, n bɔ̄on naa ika a Yesu 'lo ban kpa a daa ju le yi buɔrɔ. **VI** Waa be ka ε. Wu ir naa i vur nitāa a le won dɔ̄o 'yer. Yi wa muul kaa a jie won gā. **VII** Yi chen fɔ̄o jaa na yi ti 'yer ku a wu poturbo, 'Wu lıeb ir a kūu pɔ̄, na wu de yi nie chiine a Galilee. Be le yin ti nyε wu.' N pāa 'yer ku yi."

VIII A pɔ̄bo banyāna yin a yaa par ni dãbãe jo fɔ̄o jaa ni pupel chen ika ba ti 'yer ku a wu poturbo. **IX** Be le ka ajienaa, ka a i Yesu le tuor puor ba, ka ba lo kpa a wu niem nyɔ̄o a wu gbeε puor wu. **X** Be le a Yesu 'yer ku ba, yi ta joro dãbãe ε, "Yi ti 'yer ku a n yeεr ika ba chen a Galilee, be le ban ti nyε ma."

XI A pɔ̄bo na wa chiine, a sojası bamine na dɔ̄o guro a yaa kpẽn a tẽkpẽs pɔ̄, ti 'yer ku a Juu nıbe bɔ̄orlo nıbere a le jaa na i. **XII** A bɔ̄orlo nāa ni a wu nıbere na wa lɔ̄o taa, ba guor taa de libiyɔ̄o

kʊ a sojası **XIII** tɪ na ba 'yer kʊ ba, "Yɪ 'yer ɪka,
 'A wʊ poturbo lɛ wa ju a wʊ ãgān a sɔ̄o 'lɔ sɪn
 chene gā guro.' **XIV** Ala ɪ a 'yer nyā wa lon a Nāa
 Pilate toor pɔ̄, sɪn maal wʊ naa ka a wʊ puɔ̄ pel a
 sɪ ir yɪ yin wōm pɔ̄." **XV** A sojası den a libie tɪ na
 ba ɪ a lɛ ban 'yer ɪka ba ɪ. A Juu nɪbe ma chene
 na 'yer a yele nyāna a dına.

XVI A poturbo pie nɪ bō'yen chen a Galilee a
 tɔ̄o 'lɔ ju a Yesu na wiil ba ɪka ba do. **XVII** Ban wa
 nyɛ wʊ, ba gbur dumo na ba puor wʊ tiche ka
 bamine chene baala. **XVIII** Ka a Yesu wa 'yer kʊ
 ba, "A n Sāa den a kpāen ala a jaa na be a saaju,
 nɪ a kpāen ala a jaa na be a wer pɔ̄ kʊ ma. **XIX** A
 le jūu, yɪ yɔ̄ a wer wʊ jaa na yɪ tɪ 'yɔ̄o paalsɪ ka
 ba wa turo ma, na yɪ suoro ba a Nāaŋmɪn kōo,
 a Sāa yuor, nɪ a Bie yuor, nɪ a Nāaŋmɪn Sɪe yuor
 'yɔ̄o, **XX** tɪ na yɪ wile ba ka ba sɔ̄o de, tɪ turo bon
 jaa ɪn 'yer kʊ yɪ. Yɪ bōon ɪka ɪn ma ben a yɪ sɛ
 sɔ̄o jaa, tɪ tān a wer baarfʊ daar."

**A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān, Burfuɔr
Birifor, Southern: A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān,
Burfuɔr New Testament**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772